

Offentligt finansierad tolkning: villkor, debatt, forskning

Offentligt finansierad tolkning: villkor, debatt, forskning

Författare: Helena Bani-Shoraka

Rapporter från Språkrådet 24

© Institutet för språk och folkminnen 2026

Språkrådet
Institutet för språk och folkminnen
Box 20057
104 60 Stockholm
www.isof.se

ISBN: 978-91-89767-38-6

Permanentlänk: [urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2980](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2980)

Omslagsbild: Silje Ohren Strand

Grafisk form: Tone Gellerstedt, Isof

Sättning: Sandra Dahlberg, Taberg Media Group

Rapporter från Språkrådet 24

Offentligt finansierad tolkning: villkor, debatt, forskning

Helena Bani-Shoraka

Utgiven av Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen 2026

Innehåll

Förord	3
Tolksituationen i Sverige	4
Tolkning och tolkmedierade samtal.....	4
Framväxten av offentlig tolkservice i Sverige	5
Tolkfältet i Sverige	6
Den rättsliga grunden för tolkservice	8
Debatten om tolkavgifter	10
Tema kostnader	10
Tema integration.....	11
Tema lag, rättvisa och demokratiska principer.....	11
Tema professionsetik och arbetsmiljö	12
Sammanfattning mediedebatt	12
Forskning om tolkning och vuxnas andraspråksinlärning	13
Tolkningens betydelse i samhället	13
Perspektiv på tolkningens kostnader.....	15
Forskning om vuxnas andraspråksinlärning.....	19
Erfarenheter av tolkavgifter i Danmark	23
Invandrargrupperns behov av tolkstöd	23
Allmänläkares erfarenheter av tolkavgiften	25
Patienters erfarenheter av tolkavgiften	27
Avslutande sammanfattning.....	29
Litteraturförteckning.....	31
Utredningar.....	38
Debattartiklar	39
Ordförklaringar	41

Förord

I ett flerspråkigt samhälle som vårt behöver människor tala med varandra trots att de inte delar något språk. Då behövs tolk. Men frågan om vem som ska betala för tolkning i offentlig verksamhet har under senare tid blivit föremål för engagerade språkpolitiska debatter.

Idag finansieras tolkning mellan anställda inom offentlig verksamhet och enskilda privatpersoner av skattemedel, men i skrivande stund pågår en statlig utredning som undersöker förutsättningarna att begränsa rätten till offentligt finansierad tolkning, och istället låta den enskilda stå för kostnaden.

Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att yttra sig i ärenden av språkpolitisk betydelse. Tolkning i offentlig verksamhet är en sådan språkpolitisk fråga. Vem har rätt till tolkning? Vem ska betala? Vilken betydelse har tolkning i samhället och för individen? Vad spelar tolkavgifter för roll? Hur hänger tolkning ihop med andraspråksinlärning?

Det är frågor som förutsätter en solid vetenskapligt grund. Därför har Språkrådet tagit fram denna kunskapsöversikt över offentligt finansierad tolkning.

Rapporten är skriven av Helena Bani-Shoraka, docent och universitetslektor i översättningsvetenskap med inriktning mot tolkning på Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet. Hennes uppdrag har varit att 1) beskriva de villkor och ramar för offentligt finansierad tolkning som gäller idag, 2) ge en sammanfattning av de senaste årens debatt om offentligt finansierad tolkning och 3) redogöra för forskning som är relevant för att förstå frågan. Rapporten omfattar även en fjärde del som redovisar forskning om effekterna av de tolkavgifter som infördes i Danmark 2018.

Sammantaget ger rapporten en vetenskapligt grundad och överskådlig bild av offentligt finansierad tolkning i det svenska samhället. Förhoppningen är att den ska vara användbar för politiker och andra som behöver ta ställning i frågor som rör offentligt finansierad tolkning.

Redaktör för rapporten har varit Johanna Ledin och projektledare Linnea Hanell, båda språkvårdare vid Språkrådet, Isof.

Lena Lind Palicki

avdelningschef för Språkrådet
Institutet för språk och folkminnen

Tolksituationen i Sverige

Tolkning och tolkmedierade samtal

Tolkning i offentlig verksamhet används när anställda inom myndigheter, sjukvård, socialtjänst, rättsväsende och skola behöver samtala med personer som de inte delar språk med. I situationer som dessa är det viktigt att kommunikationen fungerar och att båda parter i samtalet förstår varandra. Den offentliganställda behöver kunna dela information med den *enskilda*, men också inhämta information från den enskilda för att i kraft av sin profession kunna fatta väl underbyggda beslut. Tolkens roll är att bistå både den offentliganställda och den enskilda i utbytet av information och möjliggöra en tillfredsställande kommunikation (Kammarkollegiet 2019, Wadensjö 1998, 2018).

I enlighet med förvaltningslagen (SFS 2017:900) ska enskilda som inte behärskar svenska erbjudas offentligt finansierad tolkning utan avgift i vissa myndighetskontakter. Det gäller exempelvis i möten med sjukvård, socialtjänst, rättsväsende och skola.

En myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. (13 § förvaltningslagen)

Den offentligt finansierade tolkningen i Sverige avser enbart kontakter med offentliga verksamheter.

Det är verksamheternas behov av tolkning i möten med enskilda som utgör grunden för utvecklingen av den offentligt finansierade tolkningen i talade språk (Gustafsson m.fl. 2012, Norström m.fl. 2011).

I möten mellan anställda inom offentlig verksamhet och enskilda ligger ansvaret för att bedöma om tolk behövs och att boka tolkning på den offentliganställda eftersom det är den som ansvarar för mötet och för att fatta eventuella beslut. Detta kan jämföras med teckenspråkstolkning där bokning av tolk ofta görs av den döva eller hörselskadade samtalsdeltagaren.

Teckenspråkstolkning kan beställas för myndighetskontakter men också för många andra sammanhang, såsom utbildning, fritidsaktiviteter och möten av privat karaktär. Det motiveras av att dövas och hörselskadades behov av tolkning kvarstår genom hela livet – från vaggan till graven (Tiselius & Bani-Shoraka 2025). Så är det dock inte vid tolkning mellan olika talade språk, som behandlas i denna kunskapsöversikt.

Den typ av tolkning som är vanligast i möten inom offentlig verksamhet är *dialogtolkning*. Det innebär att tolken i ett samtal mellan två deltagare tar ordet efter varje replik och återger det som nyss sagts på det andra språket. Eftersom tolken behöver ta ordet varannan gång och allt sägas två gånger får samtalet en annan rytm än när deltagarna pratar direkt med varandra. Samtalet blir av naturliga skäl också längre. Tolkade samtal kan uppfattas som samtal som genomförs i tandem med tolken.

Det ställer krav på språklig och kommunikativ medvetenhet hos alla samtalsdeltagare – samtalsledaren, tolken och den enskilda.

Tolkning av god kvalitet förutsätter att tolken både har kontext- och kulturspecifika kunskaper och tolktekniska färdigheter, men också att den offentliganställda som leder samtalet har förståelse för vad dialogtolkning innebär. Lyhörddhet och gott samspel mellan den offentliganställda och tolken är villkor för god kommunikation mellan den offentliganställda och den enskilda.

Framväxten av offentlig tolkservice i Sverige

Den offentliga tolkservicens framväxt har ett nära samband med arbetskraftsinvandringen till Sverige efter andra världskriget (Lemhagen 2013 s. 19–20, Almqvist 2016 s. 9). Med arbetskraftsinvandringen följde omfattande förändringar i samhället som myndigheter och andra samhällsinstitutioner behövde förhålla sig till. I takt med att invandrargrupperna växte ökade behovet av tolkning, översättning och flerspråkig service inom offentlig sektor. Det uppmärksammades att språkliga hinder kunde äventyra rättssäkerheten för personer med invandrarbakgrund i deras kontakter med skola, sjukvård och myndigheter, särskilt bland finskspråkiga grupper (SOU 1972:83 s. 50–51). I slutet av 1960-talet började kommunerna således bygga upp en organiserad tolkservice, samtidigt som system för auktorisation och utbildning av tolkar utvecklades för att säkerställa tillgången på kvalificerad tolkning.

Sedan dess har frågor om tolkförmedling och tolkutbildning i stor utsträckning behandlats inom ramen för invandringspolitiken, och betraktats som en rättighet för invandrade personer i enlighet med de invandringspolitiska målen om jämlikhet, valfrihet och samverkan (Niska 2007). För den enskilda har användningen av tolk varit en kostnadsfri rättighet i kontakten med offentliga verksamheter – en rättighet som alltså har sin grund i den svenska invandringspolitiken från 1960-talet till idag (Almqvist 2016 s. 9–10).

Idag är ansvaret för den statligt finansierade tolkutbildningen uppdelat mellan å ena sidan folk-

bildning (folkhögskolor och studieförbund), och å andra sidan universitet och yrkeshögskolor. Uppdelningen går tillbaka till Invandrarutredningen 1972 (SOU 1972:83) och utredningen Högre tolkutbildning 1977 (UHÄ 1977:6).¹

Tanken bakom regeringens beslut 1977 att dela upp ansvaret för tolkutbildningarna vilade på en föreställning om att universiteten utbildade heltidsarbetande tolkar för näringslivets behov med inriktning mot internationell handel. Syftet med tolkning i invandrarpråk betraktades som en stödverksamhet till arbetet med att främja arbetskraftsinvandring. Här skulle folkbildningen erbjuda ett kursutbud med lägre förkunskapskrav för tolkning på deltid (UHÄ 1977:6).

Den internationella handeln utvecklades dock inte i den takt och omfattning som man hade förutspått, och arbetskraftsinvandringen till Sverige minskade successivt under 1970- och 1980-talet för att ersättas av en tilltagande flyktinginvandring. Det innebar att efterfrågan på tolktjänster inom både näringslivet och med inriktning mot arbetskraftsinvandring minskade, och att tolktjänster i större omfattning kom att riktas mot flyktinginvandring och tolkning inom sjukvård, statliga myndigheter, regioner och kommuner. Medan samhällets behov av tolkning och översättning förändrades bestod emellertid utbildningsstrukturen.

Strukturen för tolkutbildningarna i Sverige har uppmärksammats i en rad utredningar och betänkanden (SOU 1972:83, UHÄ 1977:6, Ds U 1982:10, SOU 2005:37, Statskontoret 2015, Almqvist 2016 s. 1, Kammarkollegiet 2017a, Kammarkollegiet 2017b, SOU 2018:83). I flera utredningar har riskerna med ett splittrat utbildningsansvar påtalats. Man har menat att det kan leda till både skillnader i utbildningarnas innehåll och en omotiverad konkurrens mellan utbildningsanordnare. Ett uppdelat ansvar innebär också skillnader i fråga om förutsättningar för utbildningsarrangörer att kvalitetsutveckla kurser, framställa utbildningsmaterial och kompetensutveckla lärare genom löpande utbildning och fortbildning.

Utöver detta kan ett uppdelat utbildningsansvar bidra till vaghet om vad en tolkutbildning ska omfatta och erbjuda i fråga om yrkesspecifika tolkningstekniska kunskaper och färdigheter. Det

1. För en detaljerad genomgång, se Almqvist 2016 s. 9–13.

kan också bli oklart vad som förväntas och faktiskt krävs för att kunna utföra kvalificerad tolkning (Tiselius 2022). Den uppdelade strukturen för tolkutbildningarna som finns betraktas också som en orsak till att kunskaper och färdigheter i tolkning i någon mån osynliggörs i samhället, och att tolkning som verksamhet av många ses som en relativt okvalificerad uppgift som personer med kunskap i ett främmande språk kan utföra (Tiselius & Bani-Shoraka 2025).

Tolfältet i Sverige

Offentlig tolkservice i Sverige finansieras genom skattemedel. Offentliga medel täcker även kostnaderna för grundutbildning av tolkar, tolkutbildning vid universitet och auktorisation av tolkar. I internationella sammanhang brukar Sverige, jämte Australien och Norge, beskrivas som länder med en väl utvecklad offentlig tolkservice.

Den australiensiska forskaren Ozolins har utarbetat ett ramverk med centrala kriterier för att beskriva hur offentlig tolkservice organiseras (Ozolins 2000, 2010). En utvecklad offentlig tolkservice beror enligt detta ramverk på i vilken omfattning staten tar ansvar för tolkbehovet i samhället. Detta tar sig i uttryck genom strukturer för auktorisation, tolkutbildning och tillsyn av tolkar. Ansvarvaret visar sig också genom förekomsten av eventuella språkpolitiska lagar och regler som rör tolkning (Tiselius & Bani-Shoraka 2025 s. 5).

Ozolins ramverk bygger på grova kategorier som i stora drag stämmer överens med strukturen för tolkservice i Sverige, men bilden behöver nanseras. För att göra det ges nedan en beskrivning av två aspekter av tolfältet. Den ena handlar om de verksamma tolkarna, den andra om hur tolkservicen organiseras.

De verksamma tolkarna och arbetsvillkoren

Ett tema som återkommer i debatten om svensk tolkservice är att det saknas tolkar i många efterfrågade språk (Almqvist 2016, SOU 2018:83). Ett annat återkommande tema är att verksamma tolkar inte är tillräckligt kvalificerade (SOU 2018:83, Fioretos m.fl. 2020). Dessutom är det svårt att matcha tillgången på tolkar med de snabbt förändrade

behoven av tolkspråk (SOU 2018:83, Språkföretagen 2019).

Idag råder det alltså brist på tolkar inom flera av de mest efterfrågade språken (Almqvist 2016, SOU 2018:83 s. 115). En förklaring som lyfts fram är att tolkarbete inte framstår som ett lukrativt eller långsiktigt attraktivt yrkesval. Yrket erbjuder generellt få möjligheter till karriärutveckling och betraktas av många som ett genomgångsyreke (jfr Norström m.fl. 2011). Därtill präglas det av låg lönesättning och krävande arbetsförhållanden, där tolkar ofta konfronteras med svåra och emotionellt belastande situationer (Norström m.fl. 2011). Ytterligare en utmaning som flera utredningar tar upp är av logistisk karaktär. Majoriteten av tolkbokningar sker under kontorstid, vilket gör att efterfrågan blir oproportionerligt stor under dessa timmar. Det gör att tolkbristen kan upplevas större än den faktisk är (Språkföretagen 2019 s. 6, jfr Mossberg & Therrydotter 2025 s. 5).

Flera studier har visat att många verksamma tolkar saknar rätt kompetens att utföra uppdrag inom offentlig sektor (Fatahi 2010, SOU 2018:83 s. 243, Wadensjö m.fl. 2021, Gustafsson m.fl. 2022). Bristfälliga kunskaper i tolkspråken och tolkningstekniska färdigheter kan innebära kvalitetsproblem i tolkningen, något som kan äventyra säkerheten för enskilda i möten med till exempel vård och rättsväsende (Gustafsson m.fl. 2022, Wadensjö m.fl. 2021). En orsak till att tolkar inte lever upp till förväntningarna är som nämnts de svaga incitamenten att utbilda sig till tolk, ett yrke med generellt låga löner och begränsade möjligheter till professionell utveckling och karriär. Eftersom ”tolk” inte är en skyddad yrkestitel kan man dessutom få kalla sig tolk och anlitas för uppdrag även om man saknar utbildning och kompetens. Detta kan leda till att beställare och förmedlare väljer att anlita omeriterade tolkar med hänvisning till att de inte är skyldiga att använda auktoriserade och dyrare tolkar (jfr SOU 2018:83, Wadensjö m.fl. 2021).

Det är också en utmaning att matcha tillgången på tolkar med snabba förändringar och efterfrågan på nya tolkspråk (SOU 2018:83 s. 244, Språkföretagen 2019). Dessa förändringar hänger samman med den internationella migrationens växlande mönster, vilket leder till periodvisa skiften i vilka språk som efterfrågas mest. Samtidigt upplevs dagens tolkutbildningar som relativt dåliga på att kunna möta

behov av tolkning i nya språk. För att påskynda utbildningsprocessen erbjuder tolkförmedlingar ibland egna utbildningar och interna ”certifieringar”. Även om detta kan vara tillfälliga lösningar på akuta problem, bidrar de till att undergräva de etablerade utbildningsstrukturerna och att skapa ytterligare otydlighet kring vad en tolkutbildning innebär och vilka kompetenser en utbildad tolk besitter.

Detta påverkar i förlängningen det befintliga kvalitetssäkringssystemet i Sverige, nämligen Kammarkollegiets auktorisationsverksamhet. I enlighet med förordning om auktorisation av tolkar och översättare (SFS 1985:613) prövar Kammarkollegiet ansökningar om auktorisation, utfärdar auktorisationsbevis och för register över bland annat *auktoriserade tolkar* och översättare. Syftet är att säkerställa kvalitet och tillförlitlighet inom tolkyrket.

Auktorisationsprovet är ett kvalificerat yrkesprov för verksamma tolkar som genom utbildning eller erfarenhet uppnått nödvändig kompetens. Provet består av en skriftlig och en muntlig del. Det skriftliga provet ges två gånger per år och de som klarar det skriftliga kallas till det muntliga tolkprovet. Själva auktorisationsprovet är öppet för alla som fyllt 18 år. Ansökningsavgiften är 3 300 kronor (december 2025). Andelen personer som klarar Kammarkollegiets auktorisationsprov är 12 procent (Mossberg & Therrydotter 2025 s. 9). En auktorisation gäller i fem år och kan förnyas utan nytt prov om tolken varit aktiv och skött sitt arbete. Godkända och redan auktoriserade tolkar kan sedan avlägga särskilda prov för rätts- eller sjukvårdstolkning.

Flera utredningar visar att det finns ett positivt samband mellan utbildning och tolkningskvalitet (UHÄ 1977:6, Ds U 1982:10, SOU 2005:37, SOU 2018:83). Samtidigt kvarstår praxisen att anlita utbildade tolkar. Det har skapat en situation som många menar har underminerat den struktur för offentlig tolkservice som finns i Sverige (Ozolins 2010) och bidragit till en successiv deprofessionalisering av tolkyrket (Almqvist 2016, Tiselius 2022).

Organiseringen av tolkservice

Offentligt finansierad tolkservice organiseras olika på statlig, regional och kommunal nivå. På statlig nivå finns det tre centrala ramavtal, för Statens inköpscentral, Migrationsverket och Arbetsförmed-

lingen, men många av landets 316 statliga myndigheter gör egna direktupphandlingar. På regional nivå har varje region egna ramavtal med leverantörer. På kommunal nivå ser igen strukturen olika ut. Vissa kommuner samverkar via gemensamma ramavtal, medan andra kommuner driver egna tolkförmedlingar inom kommunal verksamhet. Dessutom varierar tolkbehovet i olika delar av landet och mellan de olika förvaltningsnivåerna (Mossberg & Therrydotter 2025).

De totala offentliga kostnaderna för tolkutbildning, tillhörande kvalitetsarbete och tillsyn samt för tolktjänster inom stat, region och kommun bedöms uppgå till ungefär två miljarder kronor per år (SOU 2018:83 s. 577). Det statistiska underlaget om tolkanvändning, såsom antalet beställda tolktimmar och den ekonomiska omsättningen i tolkbranschen beskrivs i många utredningar som fragmenterat och knapphändert (MYH 2016, SOU 2018:83 s. 123). Avtalen för tolkförmedlingstjänster finns på många olika förvaltningsnivåer. Det innebär att kostnader för tolktjänster och andra former av språkligt stöd, som till exempel flerspråkig personal eller flerspråkigt informationsmaterial, inte särredovisas eller inte redovisas enligt gemensamma modeller. Samma sak gäller för uppföljningssystem som inte är utformade för tolktjänster (Norström m.fl. 2011, Statskontoret 2015, MYH 2016, SOU 2018:83 s. 123).

Det kan vara svårt att få fram tillförlitlig statistik över antalet verksamma tolkar i offentlig sektor. Antalet tolkar varierar i olika källor mellan 4 000 och 6 000 (Almqvist 2016 s. 5, Fioretos m.fl. 2020, SOU 2018:83 s. 116). Denna oprecisa uppskattning beror på att en majoritet av tolkarna arbetar på frilansbasis och kan vara registrerade parallellt hos flera tolkförmedlingar, samt arbetar oregelbundet över året. De kombinerar dessutom ofta tolkuppdrag med annan sysselsättning eftersom det är svårt att livnära sig på tolkning (Fioretos m.fl. 2020 s. 34).

Den osäkra arbetsmarknaden avspeglar sig i att antalet auktoriserade tolkar över tid inte ökar, trots stor efterfrågan på tolkning i flera språk. Kammarkollegiet administrerar två separata register över verksamma tolkar. Det ena registret omfattar tre typer av auktoriserade tolkar: auktoriserade tolkar, samt tolkar med speciell kompetens inom *sjukvårdstolkning* respektive *rättstolkning* (se tabell 1).

Det totala antalet tolkautorisationer är något

högre än det faktiska antalet auktoriserade tolkar eftersom vissa tolkar är auktoriserade i flera språk. Inom gruppen auktoriserade tolkar har antalet tolkar som uppnått speciell kompetens ökat (sjukvårdstolkar med 40 procent och rättstolkar med 15 procent). Det totala antalet auktoriserade tolkar ligger dock enligt statistik från Kammarkollegiet kvar på samma nivå 2025 som 2017.

Det andra registret som Kammarkollegiet administrerar är ett register över icke-auktoriserade tolkar med grundläggande tolkutbildning från godkända utbildningsanordnare. Utbildade tolkar kan delas in i tre grupper: de som utbildats inom folkhögskolor och studieförbund, inom yrkeshögskolan och inom universitetsväsendet (se tabell 2).

Det är frivilligt för utbildade tolkar att ansöka om registrering hos Kammarkollegiet. Antalet utbildade tolkar i registret har ökat betydligt mellan 2017 och 2025. Det bör dock noteras att möjligheten att registrera sig som utbildad tolk infördes 2016. Det innebär att registreringen under 2017 precis hade inletts och att många tolkar inte hunnit registrera sig. Trots ökningen från 2017 och framåt visar tabell 1 och 2 att en noterbar del av de enligt uppskattning verksamma tolkarna fortfarande står utanför registret, antingen för att de valt att inte registrera sig, saknar tolkutbildning eller har en auktorisation som tolk.

Den rättsliga grunden för tolkservice

Rätten till tolk är förankrad i grundläggande demokratiska värden som rättssäkerhet, patientsäkerhet, autonomi, likvärdig service, jämlikhet och icke-diskriminering, och utgör en förutsättning för att svenska myndigheter och andra offentliga organisationer verksamheter ska kunna fullfölja sina uppdrag.

Grunden för rätten till tolk i kontakt med offentliga verksamheter vilar på konstitutionella principer om likabehandling, saklighet och objektivitet. Enligt regeringsformen (SFS 1974:152) 1 kap. 2 § ska den offentliga makten utövas med respekt för alla människors lika värde samt för den enskilda människans frihet och värdighet. Vidare föreskrivs i 1 kap. 9 § att domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra offentliga organ ska behandla alla lika inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Dessa bestämmelser utgör fundamentet för det svenska rättssystemet och är garantier för rättssäkerhet, jämlikhet och tillgänglighet i den offentliga förvaltningen.

Förvaltningslagen konkretiserar dessa grundläggande principer genom en serviceskyldighet, enligt vilken myndigheter ska göra kontakten med enskilda så enkel och smidig som möjligt, samt lämna det stöd som behövs för att individen ska kunna till-

TABELL 1. ANTALET AUKTORISATIONER I KAMMARKOLLEGIETS NATIONELLA TOLKREGISTER

	December 2017	Oktober 2021	Oktober 2025
Tolkauktorisationer (totalt)	1110	1099	1110
Speciell kompetens som sjukvårdstolk	170	187	238
Speciell kompetens som rättstolk	240	259	277

Källa: Kammarkollegiet (2025-10-20)

TABELL 2. ANTALET UTBILDNINGSREGISTRERINGAR I KAMMARKOLLEGIETS NATIONELLA TOLKREGISTER

	December 2017	Oktober 2021	Oktober 2025
Tolkutbildningsregistreringar (totalt)	926	2112	2886
Folkhögskolor och studieförbund	876	1899	2417
Yrkeshögskolor	1	52	185
Universitet	49	161	284

Källa: Kammarkollegiet (2025-10-20)

varata sina intressen. I förvaltningslagens 8 § stadgas att myndigheter ska anlita tolk eller översättare när det behövs, vilket säkerställer att enskilda som inte behärskar svenska språket kan utöva sina rättigheter. Behovet av tolkning avgörs av myndigheten, men den får avstå om ärendet är av mindre betydelse eller om kostnaden inte står i proportion till nyttan. Språklagen (SFS 2009:600) kompletterar dessa bestämmelser genom att fastställa det allmännas ansvar för att ge varje individ tillgång till språk, samt för att värna både det svenska språket och språklig mångfald.

Rätten till tolk regleras även inom flera sektors-specifika lagar, som hälso- och sjukvårdslagen och patientlagen. I hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30) framhålls principen om vård på lika villkor (3 kap. 1 §), och i patientlagen (SFS 2014:821) anges patientens rätt till individanpassad information (3 kap. 6 §). I patientlagen motiveras tolkanvändning av patientsäkerhet (11 kap.), informerat

samtycke (4 kap.) och respekt för patientens autonomi (5 kap.). Inom rättsväsendet framträder tolkrätten genom bestämmelser i rättegångsbalken (SFS 1942:740) och i förvaltningsprocesslagen (SFS 1971:291). I båda säkerställs att alla parter i en rättsprocess kan förstå och delta i samtal på lika villkor. Detta harmonierar med artikel 6 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950). På det kommunala planet aktualiseras tolkrätten genom likställighetsprincipen i kommunallagen (SFS 2017:725), som innebär att kommuner och regioner ska tillhandahålla likvärdig service och möjliggöra delaktighet för alla invånare. Även om tolkanvändning inte uttryckligen regleras där, följer tolkrätten av principen om likabehandling och av att språkliga hinder inte får utgöra ett hinder för tillgång till offentlig service. Därtill kan bristande tillgänglighet, enligt diskrimineringslagen (SFS 2008:567), betraktas som diskriminering.

Lagar som reglerar tolkning i offentlig sektor i Sverige

Regeringsformen (SFS 1974:152)

Grunden för tolkrätten vilar på principerna om likabehandling, saklighet och objektivitet. Den offentliga makten ska utövas med respekt för människors lika värde (1 kap. 2 §) och alla ska behandlas lika inför lagen (1 kap. 9 §).

Förvaltningslagen (SFS 2017:900)

Reglerar myndigheters serviceskyldighet. Enligt 8 § ska myndigheter anlita tolk eller översättare när det behövs för att den enskilda ska kunna tillvarata sina rättigheter.

Språklagen (SFS 2009:600)

Fastställer det allmännas ansvar för att varje individ ges tillgång till språk och värnar svenskan samt den språkliga mångfalden.

Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30) och patientlagen (SFS 2014:821)

Säkerställer vård på lika villkor och patientens rätt till individanpassad information; tolkanvändning motiveras av patientsäkerhet och autonomi.

Rättegångsbalken (SFS 1942:740) och förvaltningsprocesslagen (SFS 1971:291)

Garanterar rätt till tolk i rättsprocesser så att alla parter kan förstå och delta på lika villkor, i linje med artikel 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna).

Kommunallagen (SFS 2017:725)

Likställighetsprincipen innebär att kommuner och regioner ska erbjuda likvärdig service oberoende av språkliga hinder.

Diskrimineringslagen (SFS 2008:567)

Bristande tillgänglighet, exempelvis genom avsaknad av tolk, kan utgöra diskriminering.

Debatten om tolkavgifter

I Tidöavtalet från den 14 oktober 2022 finns flera förslag på temat migration och integration. Ett förslag handlar om att begränsa rätten till avgiftsfri tolkning i samtal mellan offentliga verksamheter och invandrade personer med permanent uppehållstillstånd eller svenskt medborgarskap. Så här står det under rubriken ”Begränsning av rätten till tolk för personer med uppehållstillstånd och svenskt medborgarskap” (Tidöavtalet s. 47):

Rätten till offentligt finansierad tolk ska begränsas. Utgångspunkten ska vara att den enskilde i första hand ska betala för tolktjänster. Det ska övervägas att införa en avgift för nyanlända efter att en viss tid förflutit sedan uppehållstillstånd beviljats. Den statliga kontrollen och kvalitetsbedömning av tolkar som arbetar för det offentliga ska öka.

Det övergripande syftet med avtalets förslag inom området migration och integration är att ”ta fram en reformagenda med konkreta politiska förslag som löser Sveriges viktigaste samhällsproblem inom migrationspolitikens och integrationspolitikens område” (Tidöavtalet s. 29). Ett generellt mål är att införa en ”kravbaserad integrationspolitik, där den som långvarigt befinner sig i Sverige ska ta ansvar för att bli en del av det svenska” (Tidöavtalet s. 29).

I en kommande utredning om tolkavgifter i offentlig verksamhet, ”En översyn av vissa tolkfrågor” (Dir. 2025:16), som avses vara färdig under våren 2026 är syftet att se över ”det integrationspolitiska målet, av vilket det framgår att kunskaper i svenska språket är prioriterade för möjligheter-

na att integreras i samhället” (Dir. 2025:16 s. 1). Direktivet bygger på Tidöavtalets tankar om en koppling mellan tolkavgift och integrationspolitiska mål, och uttrycker ett samband mellan en eventuell begränsning av offentligt finansierad tolkning och den enskildas motivation att lära sig svenska.

För att öka drivkrafterna att lära sig svenska ska rätten till offentligt finansierad tolk begränsas, med utgångspunkten att den enskilde i första hand ska betala för tolktjänster. Genom detta tydliggörs samhällets förväntningar på den enskilde att lära sig svenska. (Dir. 2025:16 s. 1)

När Tidöavtalets förslag om att inskränka rätten till avgiftsfri tolkning blev offentligt och enstaka regioner också försökte införa tolkavgifter inom vården startade en intensiv mediedebatt. I det följande sammanfattas debatten och de mest centrala argumenten inom fyra delvis överlappande teman. De handlar om kostnader, integration, lag och rättvisa, samt professionsetik och arbetsmiljö. I debatten förekommer ofta representanter för vårdsektorn. Många av de argument som man från vårdhåll presenterar går dock att överföra till andra verksamheter. Artiklarna som det här avsnittet bygger på är publicerade mellan 2018 och 2025 och finns listade under rubriken Debattartiklar.

Tema kostnader

En återkommande fråga i debatten om tolkning i offentlig verksamhet gäller kostnader. Här finns det två sidor: en som menar att det är bra med

tolkavgifter eftersom tolkning är en kostnad för samhället, och en annan som menar att det på sikt kommer att bli dyrare för samhället om man avskaffar den kostnadsfria tolkningen i offentlig verksamhet.

Förespråkare för tolkavgifter framhåller att användningen av tolktjänster har ökat över tid vilket ökat samhällets utgifter. De hänvisar bland annat till tolkutredningen från 2018 (SOU 2018:83), som visar att kostnaderna för tolktjänster stigit inom statliga myndigheter, kommuner och regioner mellan 2014 och 2017. Man menar att resurser som idag går till tolkservice i exempelvis vården skulle kunna användas till annan sjukvård. Somliga i debatten pekar också på att tolkavgifter infördes i Danmark 2018 och att detta har sänkt kostnaderna för tolkning inom vården.

Kostnadsargumentet handlar också om att det är orättvist att en majoritet betalar för tolktjänster som en minoritet i samhället använder. Tolkning jämförs med andra subventionerade tjänster som förskola eller vård där personen som nyttjar tjänsten betalar en del själv. Förespråkare av tolkavgifter har inställningen att rätten till tolk måste begränsas för personer som bor varaktigt i Sverige och att det är rimligt med en tidsgräns för kostnadsfria tolktjänster. De pekar på att tolkavgiften är låg i förhållande till samhällets kostnad för tjänsten och att den först börjar gälla när en person fått uppehållstillstånd. Under asylprocesser och i akuta situationer bör tolkning fortfarande finansieras av samhället.

De som vill behålla rätten till avgiftsfri tolkning menar att tolkning är en samhällsinvestering snarare än kostnad. De anser att tolkavgifter endast skulle ge kortsiktiga inkomster för det offentliga medan konsekvenserna på sikt kan bli en dyrare offentlig sektor. Tolkavgifter kan leda till att personer med låga inkomster undviker vård, vilket på samhällsnivå kan öka sjukligheten, och därmed samhällets kostnader. Flera i debatten vittnar om att frånvaron av tolk gör vårdsamtal längre och mer ineffektiva samt att risken för missförstånd, feldiagnoser och felbehandlingar ökar, vilket kan leda till återbesök och dyrare vård.

Förespråkare för avgiftsfri tolkning ifrågasätter även uppgifter om att tolkningskostnaderna i samhället ökar. De pekar på att statistik snarare uppvisar stabila eller sänkta kostnader på senare år (mellan 2018 och 2021). Många menar också att regeringen inte redovisat hur en fungerande tolk-

service kan ge långsiktiga besparingar eller hur tolkkostnaden ska hanteras om patienter behöver tolk men inte har råd.

Tema integration

I den offentliga debatten återkommer ofta argumentet att en tolkavgift är ett incitament för inlärare att snabbare lära sig svenska. En tolkavgift skulle kunna fungera som ett verktyg för att främja språkutveckling och delaktighet i samhället bland personer med andra förstaspråk än svenska. Parallellt finns de som uppfattar den nuvarande ordningen med kostnadsfri tolkrätt som en signal om att samhället inte ställer krav på språkinläring. Enligt detta resonemang kan tillgång till tolk minska motivationen att lära sig svenska och försämra individens möjligheter att bli självständig i samhället. På så vis kan tillgång till *tolkning i offentlig sektor* förstärka känslan av utanförskap snarare än motverka den.

Samtidigt höjs röster i debatten mot språkrav och tolkavgifter som man menar används som styrmedel inom integrationspolitiken. Kritiker till tolkavgifter menar att integration och social tillit hänger ihop, och att åtgärder som stärker tilliten i samhället är integrationsfrämjande. Att införa tolkavgifter ses av många som en åtgärd som riskerar att skada den sociala tilliten och försvåra snarare än främja integrationen. Även om det är rimligt att personer som bor i Sverige försöker lära sig svenska, betraktas det av många som orealistiskt att en tolkavgift skulle öka motivationen och inlärningstakten. Tvärtom menar många i debatten att offentliga verksamheter måste kunna använda tolk när behov finns utan att det medför kostnader för den enskilda, och att en fungerande tolkservice behövs för att garantera rättssäkerhet och patientsäkerhet.

Tema lag, rättvisa och demokratiska principer

En central fråga i debatten om tolkavgifter rör avsaknaden av lagstöd. Kritiker till förslaget om tolkavgift menar att denna avsaknad omfattar flera rättsområden och lagar, däribland förvaltningslagen, hälso- och sjukvårdslagen, patientlagen och språklagen.

Med hänvisning till förvaltningslagen tar flera i debatten upp det allmännas ansvar för att säkerställa en fungerande kommunikation i kontakter mellan enskilda och myndigheter, särskilt när initiativet till dialog kommer från det offentliga. Förvaltningslagen anger uttryckligen att personer som inte behärskar svenska har rätt till tolkning och översättning (13 § förvaltningslagen).

Hälso- och sjukvårdslagen föreskriver inte uttryckligen att regionerna ska tillhandahålla tolk utan kostnad. Däremot har vården en lagstadgad skyldighet att erbjuda god, jämlik och säker vård (kap. 3 1 § hälso- och sjukvårdslagen, 6 § patientlagen). Detta gynnas av en fungerande kommunikation i patientmötet, vilket enligt läkare och annan vårdpersonal många gånger förutsätter tolkning. Även språklagen åberopas, då den erkänner Sverige som ett flerspråkigt land där personer med andra modersmål vid behov ska få språkligt stöd.

I debatten argumenterar många mot införandet av tolkavgifter med hänvisning till att det är en odemokratisk avgift som riskerar att skapa en ojämlig vård. Från vårdhåll uttrycker röster att avgifter bryter mot den högst prioriterade principen inom hälso- och sjukvården, människovärdesprincipen, som innebär att vård ska ges på lika villkor, och att samhället har ett särskilt ansvar för personer som befinner sig i utsatta situationer. Man menar att avgifterna är orättvisa och oetiska och riskerar att bli ett hinder för personer med låga inkomster och begränsade resurser att söka vård.

Tema professionsetik och arbetsmiljö

I debatten om avgifter lyfter många läkare att tolkning fyller en funktion för både dem själva och för deras patienter. Om kommunikationen inte fungerar i ett vårdsamtal försämras förutsättningarna för läkare att erbjuda adekvat vård, och den etiska stressen ökar. Som tidigare sagts kan patientsäkerheten äventyras när kommunikationen brister i vårdmötet, med ökad risk för felbehandlingar,

något som ytterligare utmanar läkares och annan vårdpersonals professionella integritet.

Flera läkare lyfter i debatten att den språkliga förmågan hos individer kan minska med ålder, demens och i akuta krissituationer. En person som behärskar svenska kan också tillfälligt förlora sin språkliga förmåga vid ett trauma eller en allvarlig sjukdom. I sådana situationer är det av humanitära skäl nödvändigt att patienter och anhöriga får möjlighet att använda sitt modersmål och att tolkning tillhandahålls.

I debatten uttrycks också oro för att tolkavgifter kan leda till att patienter som inte har råd med tolk låter familjemedlemmar eller andra anhöriga agera som tolkar. När en person av ekonomiska skäl avstår från att anlita en professionell tolk riskerar vårdssituationen att bli osäker och etiskt problematisk. Detta kan också äventyra patientsäkerheten och försvaga förtroendet för vården. Samtidigt råder bred enighet bland både förespråkare för och motståndare till tolkavgifter om att barn under inga omständigheter får användas som tolkar. Att låta barn tolka åt sina anhöriga, oavsett om det sker i skolan, inom vården eller i kontakt med myndigheter, är oförenligt med barns rättigheter och etiska riktlinjer inom flera yrken.

Sammanfattning mediedebatt

Debatten om tolkavgifter handlar om tolkningens kostnader i samhället, hur tolkavgifter kan påverka tolkade möten i offentlig sektor, och om tolkavgifter har någon betydelse för enskilda migranternas motivation att lära sig svenska och deras integration. I debatten finns det också hänvisningar till erfarenheterna av tolkavgifter i Danmark. De två följande delarna i kunskapsöversikten fokuserar därför särskilt på aktuell forskning inom dessa områden: perspektiv på kostnader för tolkning, vuxnas språkinlärning, motivation till språkinlärning och integration.

Forskning om tolkning och vuxnas andraspråksinläring

Tredje delen i denna kunskapsöversikt presenterar forskning om tolkningens betydelse i samhället, kostnader för tolkning i offentlig verksamhet samt forskning om vuxnas andraspråksinläring. Forskning om tolkningens betydelse i samhället omfattar tolkning i flerspråkiga samtal i institutionell kontext, tolkningens betydelse för professionsutövningen och tolkning som demokratisk praktik. Avsnittet om kostnader belyser kostnader för tolkning i relation till enskilda och samhället. Här presenteras exempel på studier från sjukvårdskontext där man med hjälp av olika statistiska metoder analyserat kostnader i relation till tolkning och flerspråkiga samtal i offentlig verksamhet. Denna del i kunskapsöversikten avslutas med en introduktion till forskning om vuxnas andraspråksinläring, inkluderat faktorer som påverkar språkinläring. Utifrån studier inom detta forskningsfält förs ett generellt resonemang om integration och samhällets krav på språkinläring.

Tolkningens betydelse i samhället

I detta avsnitt ges en översikt över forskning om tolkningens betydelse i offentlig sektor. Det inkluderar tolkens roll i det tolkade samtalet, yrkesetiska perspektiv för offentliganställda som samtalar genom tolk, och tolkning som demokratisk praktik.

Tolkade möten i offentlig sektor

Forskning om tolkningens betydelse för samhället handlar på ett övergripande plan om kommunikation mellan delar av det offentliga och allmänheten. I praktiken sker denna kommunikation mellan anställda i offentlig verksamhet och enskilda i vad som i sociologisk forskning brukar benämnas *institutionella samtal* (Wadensjö 2015, Skaaden 2019). Det här är samtal med minst en deltagare som representerar offentlig verksamhet och som agerar utifrån ett professionellt uppdrag, och en enskild (lekman och privatperson) med ett ofta praktiskt och personligt mål med mötet (Linell 1990, Drew & Heritage 1992). Den institutionella kontexten är en ram för samtalet som avgör vilket handlingsutrymme deltagarna har, det vill säga vem som får tala, om vad och när.

Institutionella samtal utmärks av sina asymmetriska makt- och kunskapsrelationer. Den formella makten ligger hos den som kan lag och rätt och som behärskar det verksamhetsspecifika språk som används, oftast den som representerar en myndighet eller annan offentlig verksamhet. Dessa verksamhetsspecifika kunskaper har den enskilda sällan kunskap om, vilket är en utmaning och bidrar till den ojämlika samtalssituationen. Den offentliganställda är insatt i sakfrågan, leder samtalet och ibland också en utredning, och har kanske också mandat att fatta beslut i ärendet. Den enskilda

kan både av sig själv och andra uppfattas som i behov av stöd, särskilt om tolk närvarar (Fioretos m.fl. 2020 s. 63–64). Samtal som förs med hjälp av tolk innebär en ytterligare nivå av komplexitet i en redan sammansatt situation, där enskilda riskerar att hamna i ett dubbelt underläge på grund av både bristfälliga kunskaper i svenska språket och svag kännedom om sina rättigheter (jfr Buzungu 2023). Detta gäller trots att tolkning är en resurs för alla deltagare i samtalet.

I avsnitten som följer diskuteras forskning om tolkningens betydelse i samhället utifrån tre centrala teman:

1. tolkens roll i institutionella samtal
2. professionsetiska perspektiv på tolkade samtal
3. tolkning som demokratisk praktik.

Tolkens roll i institutionella samtal

I möten i offentlig sektor har representanten för den offentliga verksamheten till uppgift att ”informera, vägleda och höra” den enskilda som den möter i tjänsten (Skaaden 2017 s. 32). När parterna saknar ett gemensamt språk kan tolk anlitas för att möjliggöra kommunikation.

Tolkens uppgift är att växelvis återge det som den offentliganställda säger på svenska till det andra språket i samtalet och tolka det som den enskilda säger på sitt språk till svenska. Tolken har med andra ord två klienter under tolkuppsdraget och behöver enligt de yrkesetiska riktlinjerna förhålla sig neutral och opartisk till båda (Skaaden 2019, Wadensjö 1998, 2018).

Uppfattningen att tolken är till för båda parter i samtalet är etablerad i forskning om tolkning (eng. *Interpreting Studies*), och bygger på en syn på mellanmänsklig kommunikation där alla närvarande i samtalet är delaktiga och gemensamt bidrar till att skapa förståelse (Wadensjö 1998). Inom andra forskningsfält där man intresserar sig för tolkningens betydelse i institutionella samtal, till exempel inom vårdvetenskaplig forskning med interkulturell inriktning, dominerar andra teorier och metoder, ofta med kliniskt fokus, det vill säga på praktisk tillämpning i verkliga vård- eller behandlingssammanhang (Squire m.fl. 2019).

Det som förenar olika vetenskapliga perspektiv på tolkens och tolkningens betydelse kretsar kring

vikten av att få till stånd en fungerande kommunikation i flerspråkiga möten i en offentlig kontext. Det innebär att alla deltagare i ett samtal får komma till tals och höras, av demokratiska skäl och för att säkra rätts- och patientsäkerheten (Angelelli 2014, Skaaden 2017, Wadensjö 2018, Squire m.fl. 2019).

Tolkning från ett professionsetiskt perspektiv

Professioner som bygger på nära arbete med människor och som syftar till att hjälpa och stötta individer i olika livssituationer kallas ofta kontaktyrken eller människovårdande yrken. Inom dessa professioner är yrkessamtal ett centralt arbetsredskap. Därför ingår det ofta utbildning i samtalsmetodik i utbildningar som förbereder för yrken i denna kategori. Dessa utbildningsmoment kan till exempel omfatta träning i kommunikativa strategier för att skapa tillit och förtroende, för att motivera, eller för att få personen att öppna upp och berätta med egna ord (jfr Engquist 2015).

Forskning om tolkade samtal visar att det behövs särskilda kunskaper för att få ett samtal med tolk att fungera (Forsell 2018, Felberg & Sagli 2023). Färdigheten att leda ett yrkessamtal genom en tolk lärs däremot sällan ut på professionsutbildningarna (jfr Bani-Shoraka 2025). Utan nödvändiga kommunikativa färdigheter i tolkanvändning kan yrkessamtal upplevas som svåra att leda (Westlake & Jones 2018, Böser 2013, Plejert 2023). Anställda upplever till exempel att de förlorar kontrollen över de samtal de ansvarar för när de inte kan tillämpa de kommunikativa strategier de använder i enspråkiga samtal (Hsieh 2006, Feinauer & Lesch 2013, Crezee & Jülich 2020, Roter m.fl. 2021).

Samtidigt visar studier att anställda i offentliga verksamheter kan ha varierande erfarenheter av tolkar och tolkning (Remue m.fl. 2024, Orlando & Gialuz 2017, Monteoliva-García 2020, Xu 2021). Myndighetspersoner och andra offentliganställda kan till exempel uttrycka negativa erfarenheter av tolkmedierade samtal, bland annat för att de upplevt att de är svåra att leda. Andra gånger kan det handla om att tolken inte upplevs som kvalificerad eller av någon anledning olämplig för uppdraget (jfr Westlake & Jones 2018). Tillgången till utbildade tolkar kan också variera beroende på samhällsområde och språk (SOU 2018:83 s. 110). Den an-

ställda kan få en känsla av att inte ha kontroll, och bidra till en minskad tillit till tolkar och tolkning (jfr Westlake & Jones 2018).

Å ena sidan är alltså tolkning en förutsättning för många offentliganställdas kommunikation. Å andra sidan kan tolkning upplevas som ett hinder eller en utmaning; man kan bli osäker på om den professionella värdegrunden och de yrkesetiska riktlinjerna som ska omsättas i praktiken går att upprätthålla (Fioretos m.fl. 2020 s. 95–101, Gustafsson m.fl. 2022).

En lösning som har lyfts fram är att formalisera kravet på utbildning för att få arbeta som tolk. Det skulle öka tolkyrkets status och ta det från dagens semiprofessionella status till en mer grundad professionell nivå (Gentile 2016, Skaaden 2023, Tiselius & Bani-Shoraka 2025). En annan lösning som ofta föreslås är att erbjuda offentliganställda utbildning i de kommunikativa färdigheter som krävs för att leda samtal med hjälp av tolk, och därigenom ge dem bättre förutsättningar att utföra sina arbetsuppgifter (Forsell 2018, Felberg & Sagli 2023).

Ett annat förslag är att introducera gemensamma utbildningsmoment, så kallade interprofessionella övningar, där man övar på att genomföra och reflektera kring tolkade samtal (Krystallidou m.fl. 2018, Hlavac m.fl. 2022). Det innebär att studenter inom olika yrkesutbildningar (till exempel läkare, poliser, socionomer och tolkar) tillsammans övar på att utveckla sina interprofessionella kommunikativa kompetenser inför yrkeslivet (WHO 2010, Krystallidou 2023, Hlavac m.fl. 2021, Bani-Shoraka 2023, 2025).

Tolkning som demokratisk praktik

Forskning om tolkning med sociologisk inriktning beskriver tolkning som en demokratisk praktik (Gustafsson m.fl. 2022). Tolkning är enligt detta synsätt en central samhällelig funktion som bidrar till gemensam förståelse mellan representanter för offentliga verksamheter och enskilda. Genom att studera tolkade samtal blir det möjligt att se hur grundläggande demokratiska värden som delaktighet, förståelse, respekt och rättssäkerhet omsätts och förverkligas. För enskilda kan tolkning innebära en möjlighet att göra sin röst hörd, att förstå det som sägs och att aktivt delta i dialogen med den offentliganställda (Fioretos m.fl. 2020 s.137).

Institutionella möten – där en offentliganställd möter en enskild – beskrivs inom forskning om

tolkning med sociologisk inriktning som en form av gräsrots- eller frontlinjebyråkrati (eng. *Street-Level Bureaucracy*) (Lipsky 1980/2010). Det är inom ramen för dessa möten som olika nationella riktlinjer och policyer implementeras och omsätts i praktiken (jfr Lipsky 1980/2010, Caswell 2020). De som representerar offentliga verksamheter, till exempel poliser, lärare och sjuksköterskor, utgör gräsrots- eller frontlinjebyråkraterna. De möter enskilda i sitt dagliga arbete och betraktas som mellanhänder mellan det offentliga och medborgaren. I mötet med enskilda utövar de sina uppdrag i enlighet med gällande lagar och professionsetiska riktlinjer. Johansson (2024) beskriver dem som ”en sista och aktiv länk i en kedja av policyimplementering” (Johansson 2024 s. 22).

För den offentliganställda kan tolkning skapa förutsättningar att uppfylla ett myndighetsuppdrag på ett rättssäkert, respektfullt och likvärdigt sätt, samt att utifrån den egna professionens etiska riktlinjer erbjudas ett sätt att informera, vägleda och höra privatpersonen innan beslut fattas. Användningen av tolk kan bidra till att minska den ojämlikhet som ofta är inbyggd i institutionella möten, där makt och formella uppdrag ligger hos den offentliga parten (Fioretos m.fl. 2020 s. 137).

Perspektiv på tolkningens kostnader

I följande avsnitt diskuteras tolkningens kostnader från en rad olika perspektiv, vad som kan beräknas och hur. Avsnittet innehåller också ett kort resonemang om sambandet mellan vård- och tolkkvalitet, samt tekniska perspektiv på tolkningens kostnader.

Olika typer av kostnader

Kostnader för tolkning har studerats ur en rad perspektiv. Det handlar till exempel om direkta kostnader för upphandling av tolktjänster, kostnader för verksamheter som påverkas av tillgång till tolkning och kostnaden för olika typer av tolkning. Forskning om tolkningens kostnader omfattar både kortsiktiga monetära kostnader, det vill säga direkta, mätbara utgifter, och långsiktiga samhällsekonomiska kostnader (Bischoff & Denhaerynck 2010, Brandl m.fl., Kwan m.fl. 2023).

Det är framför allt inom det vårdvetenskapliga området man finner systematiska studier inriktade mot beräkning av kostnader för tolktjänster, till exempel inom klinisk och verksamhetsnära forskning, samt inom hälsoekonomisk forskning om resursfördelning och beslutsfattande (Persson, Ferraz-Nunes & Karlberg 2019). Syftet med den sistnämnda forskningen är att bistå verksamheter med evidensbaserat underlag för beslut (WHO 2003, Persson, Ferraz-Nunes & Karlberg 2019).

Empirin till vårdvetenskaplig forskning av detta slag utgörs ofta av statistiska analyser och systematiska litteraturstudier, interventionsstudier och journalstudier (Bryman 2019, Vassar & Holzman 2013). Systematiska litteraturstudier innebär att identifiera och sammanställa forskningsresultat från andra forskningsprojekt i internationella forskningsdatabaser inom utvalda teman. En interventionsstudie är en forskningsdesign där en eller flera grupper utsätts för en planerad insats, så kallad intervention. Effekterna av denna insats mäts och jämförs, ofta mot en kontrollgrupp som inte får samma insats. Journalstudier innebär att bland annat patientjournaler används som källa för statistiska analyser av olika slag kopplade till vårdenheters verksamheter.

Olika sätt att beräkna kostnader

Det finns olika sätt att beräkna kostnader för tolktjänster. Ett är att analysera sjukhus- och patientstatistik utifrån olika variabler. En variabel är kopplad till sjukhusvistelse och handlar om längden på vårdtiden (eng. *length of stay*). Längden på vårdtiden beror både på i vilket skede av sjukdomen personen söker vård och hur lång tid det tar för läkaren att ställa en diagnos (Lindholm m.fl. 2012, Beagley m.fl. 2019, Crescenzo m.fl. 2022). En annan variabel är återinläggningsfrekvensen (eng. *readmission rates*), det vill säga hur stor andel av patienterna som läggs in på en vårdavdelning på nytt inom en viss tid efter utskrivning. Återinläggningsfrekvensen beror ofta på om en tidigare diagnos ställts korrekt och om patienten fått tydlig information om egenvård vid utskrivning (Lindholm m.fl. 2012, Karliner m.fl. 2017, Kwan m.fl. 2023).

Ytterligare en vanlig variabel i sammanhanget är användning av sjukhusets resurser (eng. *utilisation of hospital resources*), som handlar om att kunna ställa korrekta diagnoser genom relevanta tester, och om

kostnadsvinster från att undvika onödiga diagnostiska undersökningar (Bernstein m.fl. 2002, Jacobs m.fl. 2004, Bischoff & Denhaerynck 2010, Brandl m.fl. 2020). Tillsammans visar dessa faktorer hur effektivt sjukhuset arbetar med patientgenomströmning och kvaliteten på vården som erbjuds.

Flera studier visar ett positivt samband mellan användning av kvalificerad tolkning i relation till dessa variabler. Användning av kvalificerade tolkar skapar en bättre kommunikation vilket bidrar till kortare vårdtider och minskad återinläggningsfrekvens (Jacobs m.fl. 2004, Karliner m.fl. 2007, Lindholm m.fl. 2012). Tolkanvändning kan initialt öka användningen av sjukhusets resurser, som till exempel olika diagnostiska tester och undersökningar, vilket även initialt ökar vårdkostnaderna, men innebär samtidigt en mer koncentrerad och träffsäker vård vid färre antal vårdtillfällen (jfr Bischoff & Denhaerynck 2010).

Ett annat sätt att beräkna kostnader för tolkning är att med hjälp av statistiska data få ett pris på vårdmöten med tolk och jämföra dem med vårdmöten där tolk inte behövs. Flera studier visar att tolkning i samband med ett vårdmöte innebär en relativt liten kostnadsökning och att den besparing som skulle göras genom att sluta erbjuda fri tillgång till tolkning är blygsam i vårdsammanhang (jfr Jacobs m.fl. 2004 s. 866).

Ett exempel är en studie genomförd av Ku & Flores (2005) som baseras på beräkningarna från ett statistiskt underlag från den amerikanska myndigheten Office of Management and Budget. Enligt analysen från den studien uppskattades den genomsnittliga kostnaden för tolkning i vårdmöten till drygt 4 USD (USA-dollar) per vårdmöte, eller 0,5 procent av den totala kostnaden per vårdbesök (Ku & Flores 2005 s. 439). En annan studie genomförd av Jacobs m.fl. (2004) kom fram till att de ökade kostnaderna för tolkning i vårdmöten motsvarade 279 USD per patient och år. Detta ställs i studien mot de årliga kostnaderna (per patient) för till exempel affektiva störningar, till exempel depressionssjukdomar (1 957 USD), diabetes (1 563 USD) och hjärtsjukdomar (2 328 USD). Slutsatsen är att kostnaderna för tolkning är blygsamma, och att de är en investering med tanke på de långsiktiga vinster som tolkning innebär sett till färre framtida vårdbesök och generellt mindre behov av vård (Jacobs m.fl. s. 867–868).

Syftet med att visa exempel på beräkningar är dels att få syn på olika typer av variabler och tidsenheter som används för att analysera kostnader, dels att visa omfattningen av kostnaderna. Även nyare litteraturstudier om kostnader för tolkning visar att de direkta kostnaderna för tolkning generellt sett är låga (Brandl m.fl. 2020, Kwan m.fl. 2023). I dessa studier framhålls samtidigt att ett ensidigt fokus på de direkta kostnaderna för tolktjänster inte ger en korrekt bild av de totala kostnaderna. Direkta kostnader utgör ett trubbigt mått för att beräkna kostnader för tolkning och bedöma kostnadseffektivitet inom vården. Det är inte heller ovanligt att de initiala kostnaderna för tolkning inom vården är något högre i början och att de därefter planar ut (jfr Bischoff & Denhaerynck 2010).

Effektivisering av tolkanvändning som kostnadsbesparing

En viktig fråga som rör kostnader är att bedöma var i vårdprocessen tolkningen gör mest nytta. Bedömningar av det slaget påverkar både effekten av tolkning och de kostnader som tolkanvändning innebär. En ofta citerad studie av sådana bedömningar är Lindholm m.fl. (2012). Forskarna genomförde en storskalig journalbaserad studie vid ett amerikanskt universitetssjukhus (2004–2007) för att undersöka hur tillgång till tolkning vid in- och/eller utskrivning påverkade vårdtid och återinläggning av patienter med begränsade kunskaper i engelska. Studien omfattade cirka 3 000 deltagare, varav 39 procent fick tolkhjälp vid in- och utskrivning. Dessa patienter jämfördes med dem som behövde men inte fick tolkning. Resultaten visade att vårdtiden var signifikant kortare, mellan 0,75 och 1,47 dagar ($p < 0,02$), när kvalificerade tolkar användes vid inskrivning eller både in- och utskrivning. Dessutom var risken för återinläggning inom 30 dagar lägre bland patienter som fått tolkning jämfört med dem utan tolkhjälp (Lindholm m.fl. 2012 s. 1294). In- och utskrivningssamtal identifierades sammanfattningsvis som viktiga tillfällen då tillgången till kvalificerad tolk var en signifikant faktor för att minska kostnader (Lindholm m.fl. 2012).

Ett annat exempel är en studie av Karliner m.fl. (2017). Forskargruppen genomförde en interventionsstudie vid ett amerikanskt universitetssjukhus (2007–2010) med 8 000 patienter över 50 år, varav

cirka 2 000 hade begränsade kunskaper i engelska. Syftet var att undersöka om ökad tillgång till kvalificerad tolkning under vårdtiden förbättrade vårdresultaten. Interventionen innebar att 66 tolktelefoner med dubbla hörlurar och direktnummer till en dygnet-runt-tillgänglig tolktjänst installerades vid sjukhusbäddarna. Patienter följdes upp avseende återinläggning inom 30 dagar, längden på vårdtiden och kostnader för användning av sjukhusets resurser. Jämfört med patienter utan tillgång till tolktelefoner visade resultaten ingen signifikant skillnad i längden på vårdtid, men en tydlig minskning av återinläggningar från 17,8 till 13,4 procent, vilket även reducerade vårdavdelningens kostnader (Karliner m.fl. 2017).

Sambandet mellan vårdkvalitet och tolkkvalitet

I studier om effektivisering av tolkanvändning framhålls betydelsen av tolkens kvalifikationer (Flores 2005, Karliner m.fl. 2007, Vanderwielen m.fl. 2014, Jacobs m.fl. 2018, Heath m.fl. 2023). De kategorier av tolkar som det ofta refereras till är utbildade, kvalificerade tolkar och ad hoc-tolkar.

Med kvalificerade tolkar avses dem som genomgått tolkutbildning, har yrkeserfarenhet och utövar tolkning som profession. Benämningarna kan dock variera och behöver användas med försiktighet. Som nämnts tidigare i denna kunskapsöversikt finns det olika typer av mer eller mindre formella tolkutbildningar (jfr Ozolins 2014, Tiselius & Bani-Shoraka 2025).

Den andra kategorin som ofta hänvisas till är ad hoc-tolkar. Den kategorin består av personer med kunskaper i flera språk och som arbetar som tolkar men saknar tolkutbildning. I sammanhanget brukar ytterligare en kategori förekomma. Det handlar om tvåspråkiga personer som varken har tolkutbildning eller arbetar som tolkar. Det kan exempelvis vara anhöriga eller bekanta till patienten som hjälper till efter bästa förmåga, eller flerspråkig vårdpersonal som förutom att utöva sitt yrke hjälper till med kommunikationen i vårdmötet (Heath m.fl. 2023, Van De Mierop m.fl. 2023).

Studier i vårdkontext visar att det finns ett direkt samband mellan tolkens kvalifikationer och kvaliteten på kommunikationen (Jacobs m.fl. 2018). Vårdsamtal som genomförs med hjälp av

ad hoc-tolkar, det vill säga flerspråkiga personer utan tolkutbildning, innebär en betydligt större risk för felöversättningar eller utelämnad information, och andelen fel är påtagligt högre än i samtal som tolkas av utbildade tolkar (Flores 2005, Kwan m.fl. 2023). Användning av utbildade tolkar gör att kommunikationen mellan vårdpersonal och patienter och deras anhöriga stärks, vilket ökar förutsättningarna för patienter att ta en mer aktiv roll i planeringen av sin egen vårdprocess (Brandl m.fl. 2020).

Man kan också notera tydliga samband mellan användningen av utbildade tolkar och färre besök på akutmottagningar (Bischoff & Denhaerynck 2010, Bernstein m.fl. 2002), lägre kostnader för diagnostisk provtagning på akutmottagningar (Hampers m.fl. 1999, Brandl m.fl. 2020) och lägre sannolikhet för återinläggning på vårdavdelning (Lindholm m.fl. 2012). Dessa samband anges i forskningen återkommande som argument för att anlita utbildade tolkar som ett sätt att hålla de långsiktiga kostnaderna nere (Karliner m.fl. 2007, Jacobs m.fl. 2018, Vanderwielen m.fl. 2014, Flores 2005).

Flera studier tar utmaningen med de generella kostnaderna för sjukvården ett steg längre och lyfter fram underanvändningen av tolkning som en bidragande orsak till generellt höga kostnader inom sjukvården (Lindholm m.fl. 2012, Vanderwielen m.fl. 2014, Brandl m.fl. 2020, Fioretos m.fl. 2020, Morris m.fl. 2020). Underanvändning av tolktjänster handlar om att vårdpersonal avstår från att anlita tolk för att bokningsprocessen är otydlig (Granhagen Jungner m.fl. 2018) och för att förtroendet för tolkar och tolkning sviktar (jfr Westlake & Jones 2018, Fioretos m.fl. 2020, Buzungu 2023). Forskning visar att vårdpersonal ibland saknar kunskap om de långsiktiga ekonomiska vinsterna med tolkning och därför väljer att inte boka tolk (Abbato m.fl. 2018). Abbato m.fl. framhåller vikten av utbildning och fortbildning i tolkanvändning för vårdpersonal, men även fortsatt arbete med att höja utbildningsnivån inom tolkkåren (Abbato m.fl. 2018, Jacobs m.fl. 2018).

Teknik och AI som kostnadsbesparande åtgärder

Tekniska lösningar har länge spelat en viktig roll för att tillgängliggöra tolkning i samhället. Den tekniska utvecklingen har både intensifierats och diversifierats under de senaste 15 åren (Pöchhacker & Liu 2024 s. 159). Det har bland annat skett genom att utveckla *distanstolkning*, det vill säga tolkning i realtid där tolk och talare befinner sig på olika fysiska platser. Idag sker distanstolkning mestadels via telefontolkning, men videolänk är också vanligt förekommande (Braun 2019, Braun m.fl. 2023). Digitala tolktjänster av detta slag har betydande fördelar. De effektiviserar arbetet genom att minska antalet resor och väntetider. Tolktjänsten kan levereras snabbare oberoende av geografisk plats och i viss mån också tid. Distanstolkning är inte en slösning som passar i alla sammanhang men när den fungerar bidrar den till att sänka kostnaderna, samtidigt som den ökar tillgången till tolktjänster (Braun 2019). En annan typ av teknik är den som används för att stödja eller förbättra tolkens förberedelser inför, och prestation och arbetsflöde under, ett tolkuppdrag. Det kallas inom forskning för *teknikstödd tolkning* och kan förbättra kvaliteten på tolkning till exempel genom bättre terminologiskt stöd under tolkningen vilket kan bidra till mer precis tolkning (Braun 2019, Braun m.fl. 2023, Pöchhacker & Liu 2024).

Det finns en stor tilltro till artificiell intelligens och vad det kan innebära för tillgången till och kostnaderna för tolktjänster i samhället (Al Shamsi m.fl. 2020, Gilbert m.fl. 2022, Brandenberger m.fl. 2025, Genovese m.fl. 2025, Kaur & Mekled 2025). Den senaste utvecklingen inom detta forskningsfält handlar om teknik designad för att ersätta mänskliga tolkar, så kallad *teknikgenererad tolkning* eller *maskintolkning* (Braun m.fl. 2023, Pöchhacker & Liu 2024).

De snabba tekniska framstegen kan beskrivas som omvälvande för både tolkar, tolkanvändare och branschen i stort (Braun 2019, Bakdash m.fl. 2023, Chan 2024). Emellertid saknas det fortfarande studier om hur teknikgenererad tolkning eller maskintolkning påverkar tolkningens kvalitet och tillgång till tolkning.

Forskning om vuxnas andraspråksinlärning

Att lära sig ett andraspråk som vuxen innebär att både lära sig ett nytt språk och att tillägna sig nya sociala och kulturella normer. Språk, kultur och integration hänger ihop. Språket är ett uttryck för en kultur, och integration förutsätter förståelse för kulturella värderingar och vardagspraktiker. Det går inte att säkert säga hur lång tid det tar för vuxna att lära sig ett språk eftersom det är många olika faktorer som samspekar vid språkinlärning (Cox & Sanz 2022). Vissa faktorer som påverkar inlärningen är individuella, andra kontextuella. Några av dessa ligger bortom individens kontroll. Faktorer som spelar in är avståndet mellan första- och andraspråket, tidigare skolbakgrund, den aktuella livssituationen och möjligheter att få undervisning i och använda det nya språket. Det betyder att språkinlärning hos vuxna beror på många saker, vilket förklarar delvis varför en del vuxna lär sig snabbt trots begränsad kontakt med språket, medan andra kämpar länge utan större resultat (jfr Abrahamsson & Bylund 2012).

Studier om vuxnas andraspråksinlärning (eng. *Adult Second Language Acquisition*) har hittills i huvudsak utgått från studievana inlärare i universitetsmiljö (Gujord m.fl. 2023, Pettitt m.fl. 2021). Samtidigt är gruppen vuxna andraspråksinlärare med kort skolbakgrund en understuderad grupp inom detta forskningsfält (Tarone 2010, Nordanger m.fl. 2024). Detta har uppmärksammats som ett problem eftersom den kunskap som finns om vuxnas andraspråksinlärning baseras på en specifik grupp, och att resultaten inte går att tillämpa på andra eller mer heterogena inlärargrupper (Boo m.fl. 2015).

Förutsättningarna att lära sig ett andraspråk som vuxen skiljer sig väsentligt mellan inlärare med liten eller ingen skolgång och inlärare med högre utbildning. Flera forskare menar att gruppen med begränsad skolbakgrund behöver betraktas som en inlärargrupp utifrån sina egna förutsättningar (Ortiz m.fl. 2020). Den här inlärargruppens förutsättningar har rönt allt större intresse inom andraspråksforskningen, men den är fortfarande underbeforskad (Tarone 2010, Nordanger m.fl. 2024, Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 17).

Faktorer som påverkar språkinlärning

I detta avsnitt diskuteras faktorer som påverkar andraspråksinlärningen hos vuxna med begränsad skolbakgrund: avståndet mellan första- och andraspråket, ålder och skolgång från tidigare hemland, livssituation och mående, motivation, samt tillgång till kvalificerad språkundervisning och möjligheter att använda språket. Utöver det diskuteras också kravpolitikens inverkan på språkinlärning och sambandet mellan språkinlärning och tolkanvändning.

Avstånd mellan första- och andraspråket

Avståndet mellan inlärarens första- och andraspråk brukar framhållas som en avgörande faktor för språkinlärningsprocessen (jfr Abrahamsson & Bylund 2012 s. 179–181). Ju större strukturella och fonologiska skillnader mellan första- och andraspråk, desto större kognitiv ansträngning för att tillägna sig ett andraspråk. Ett stort språkligt avstånd innebär ofta att etablerade grammatiska och fonologiska mönster från förstaspråket inte kan överföras direkt. Ett litet avstånd mellan språken kan underlätta inlärningen genom så kallad positiv transfer, särskilt vid liknande ordförråd och grammatiska och fonologiska strukturer. Avståndet mellan första- och andraspråket påverkar därmed både inlärningshastighet och inlärningsstrategier (Abrahamsson 2009).

Ålder och skolgång från tidigare hemland

Ålder och tidigare skolgång är centrala faktorer för vuxnas språkinlärning (Abrahamsson & Hyltenstam 2009, Ortiz m.fl. 2020, Cox & Sanz 2022). Äldre andraspråksinlärare beskriver generellt att åldern påverkar deras möjligheter att tillägna sig ett nytt språk. De upplever att inlärningen tar längre tid, både vad gäller att memorera ord och att förstå och tillämpa grammatiska strukturer (Dahlstedt m.fl. 2021 s. 59–60). Eftersom språkundervisning ofta sker inom ramen för tidsbegränsade kurser kan tidsaspekten vara en kritisk faktor för denna grupp. Äldre inlärare är dock ingen homogen grupp. Inom gruppen kan förutsättningarna för språkinlärning variera stort (Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 36).

Den mödosamma språkinlärningsprocessen kan påverka inlärarnas syn på framtiden och de möjligheter man upplever sig ha att språkligt och arbetsmarknadsmässigt integreras (Ortiz m.fl. 2020). En informant i Dahlstedt m.fl. (2021) ansåg att det var mer realistiskt att stödja barnens inläring, eftersom de hade bättre förutsättningar och framtidsutsikter (jfr Carlson 2002).

Utbildningsbakgrund och låg eller obefintlig litteracitet spelar som nämnts en roll för förmågan att lära sig ett nytt språk som vuxen. Andraspråksinlärare med tidigare skolgång är i högre grad förberedda på vad studier innebär och har en uppfattning om vad som förväntas i samband med olika slags tester och tentamina. Om andraspråksinlärarna har tidigare erfarenheter av att ha studerat eller lärt sig andra språk kan de dessutom ha utvecklat strategier för språkinläring. Utbildningsbakgrund har också betydelse för möjligheten att föreställa sig vad studier kan leda till i framtiden (Cox & Sanz 2022).

Livssituation och mående

Livssituationen och det fysiska och psykiska måendet är avgörande för språkinläring. Dahlstedt m.fl. (2021 s. 61) beskriver att unga vuxna andraspråksinlärare som lever med en ovisshet om de får stanna i Sverige kan drabbas av oro och stress som påverkar hela tillvaron, inkluderat förutsättningarna att studera. Även traumatiska erfarenheter, exempelvis i samband med migrationen till Sverige, kan leda till psykisk ohälsa och sänkt inlärningsförmåga. Det gäller inte minst personer med posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). PTSD påverkar språkinläringen negativt genom att både minnes- och koncentrationsförmågan försämras (Søndergaard & Theorell 2004, Fioretos m.fl. 2020, Ortiz m.fl. 2020). Dahlstedt m.fl. (2021) beskriver hur även praktiska problem som att lösa en boendesituation kan stå i vägen för möjligheten att tänka och planera framåt. Detta kan också göra det svårare att lära sig ett nytt språk.

Motivation

Motivation är ytterligare en faktor inom andraspråksinläringen. Motivation är ett komplext fenomen som kan ändras över tid och sammanhang. Forskning om motivation framhåller det dynamiska samspelet mellan kognitiva, affektiva och socio-

kulturella faktorer. Det påverkas av individuella tankemönster men formas också av sociala relationer och kontextuella villkor (Ryan 2017, Ortiz m.fl. 2020). Forskare inom detta fält föredrar ibland termen investering i stället för motivation för att den tydligare pekar mot inläraren som en aktiv part i inlärningsprocessen (Norton Peirce 1995).

Studier om vuxna andraspråksinlärare visar att motivationen att lära sig ett språk ofta är hög eftersom inlärarna ser det nya språket som vägen till arbete och delaktighet i samhället (Hyltenstam & Milani 2012, Ortiz m.fl. 2020, Bugge & Hamnes Carlsen 2025). Ahlgren & Rydell (2020) framhåller samma sak, nämligen att det generellt finns en stark drivkraft hos andraspråksinlärare att lära sig det nya språket. Man ser språket som en väg in i samhället och ett sätt att bli mer självständig, kunna hitta ett jobb, hjälpa sina barn och på andra sätt bidra till det som är gemensamt. Att inte vara beroende av någon innebär också ofta att klara sig utan tolk (Ahlgren & Rydell 2020 s. 404–405, jfr Cooke 2006, Ortiz m.fl. 2020).

Att ha tydliga krav och förväntningar gynnar språkinläringen, men endast så länge de upplevs som uppnåeliga. Om kraven och målen är för höga kan de bli ett hinder och sänka motivationen. Samma sak är det med känslan av att inte komma vidare i språkstudierna. Känslan av stagnation, att inte röra sig framåt mot sina mål, eller i den takt man skulle vilja, kan skapa frustration. Både alltför höga och alltför låga krav kan leda till uppgivenhet (Dahlstedt m.fl. 2021 s. 64–65, Ortiz m.fl. 2020).

Språkinläring och möjligheter att använda språket

Att få tillgång till en effektiv och anpassad språkundervisning är avgörande för möjligheterna att lära sig ett nytt språk. Den praktiska träningen i ett klassrum är ofta inte tillräcklig för att utveckla det nya språket. Det handlar om tillfällen att använda språket och få prata i verkliga situationer i samhället. Många andraspråkstalare upplever att det finns en distans mellan dem och resten av befolkningen. De uttrycker att de sällan erbjuds tillfällen att träna sin svenska. Ortiz m.fl. (2020) framhåller som avgörande för andraspråksinläring att majoritetssamhället bidrar med möjligheter och sammanhang för språkträning.

En andraspråksinlärare i Dahlstedt m.fl. (2021) beskriver att ett samhälle utan tillgång till dess

språk blir otillgängligt, och då försämras möjligheterna att integreras (Dahlstedt m.fl. 2021 s. 56). Många uttrycker att Sverige i det här avseendet kan upplevas som ett slutet samhälle där chansen att möta andra och prata vardagligt och naturligt sällan finns (Lindberg & Sandwall 2012, Ahlgren & Rydell 2020 s. 406).

Kravpolitikens inverkan på språkinläring

Under de senaste 25 åren har flera europeiska länder infört språk- och kunskapskrav för migranter som vill ansöka om permanent uppehållstillstånd eller medborgarskap (Rocca m.fl. 2020). Detta har från flera håll beskrivits som en kravpolitik (Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 19–20). Sverige är också ett av de länder som sedan april 2022 formulerat särskilda språkrav för ansökan om medborgarskap.

Kravpolitiken har av sina förespråkare beskrivits som ett sätt att främja motivationen till språkinläring, med ofta det uttalade syftet att migranter ska vilja lära sig ett majoritetsspråk snabbare och integrationen därigenom påskyndas. Inom forskningen om kravpolitik och andraspråksinläring finns det flera antaganden om varför politiker vill betona ett samband mellan språk och integration.

I en stor norsk studie – IMPECT-projektet (Linguistic Integration of Adult Migrants with Poor Education and the Consequences of Migration Tests) – undersöktes sambanden mellan en integrationspolitik som kopplar rätten till permanent uppehållstillstånd och medborgarskap till andraspråksinlärares provprestationer och deras motivation att lära sig norska och integreras i samhället (Bugge & Hamnes Carlsen 2025). Huvuddragen av resultaten från projektet presenteras nedan.

IMPECT-projektet har bestått av flera delprojekt och tar avstamp i tre vanligt förekommande antaganden som ligger till grund för koppling mellan språk och integration (Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 12): att andraspråksinlärare inte är tillräckligt motiverade eftersom formella krav saknas, att språkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap har en positiv inverkan på den enskildas motivation att lära sig språket och integreras, och att alla klarar av att lära sig språk bara de anstränger sig tillräckligt.

I ett av dessa delprojekt samlades provresultat från nästan 80 000 språk- och samhällskunskapsprov som personer gjort i Norge mellan 2017 och 2020 i samband med ansökningar om uppehållstillstånd och medborgarskap. Analysen visar att personer med längre skolgång från hemlandet hade bättre resultat på dessa prov. Personer med flyktningbakgrund, hög ålder vid ankomsten till Norge och med ursprung i länder med låg bruttonationalinkomst hade sämst resultat. Analysen visade vidare att 87 procent av de vuxna migranterna med kort skolbakgrund från sitt hemland underkändes i språkprovet. Många av dem var kvinnor som vid sin ankomst till Norge var 30 år eller äldre.

Djupintervjuer med inlärare med kort eller ingen skolbakgrund visade att språkproven upplevdes som svåra. Svaga provresultat berodde oftast inte på bristande motivation utan på en generell sämre läs- och skrivförmåga, olika hälsoproblem och trauman. Forskningsprojektet visade att ålder och utbildningsbakgrund har betydelse för provresultatet. Ju yngre personerna var när de kom till Norge, desto större chanser att klara sig – och omvänt, ju äldre de var vid sin ankomst, desto sämre förutsättningar att lyckas på tester (Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 21–22).

I ett annat delprojekt genomfördes en digital enkätstudie med 1 000 lärare i 20 europeiska länder. Utgångspunkten var lärarnas upplevelser av hur de nationella språkraven påverkade inlärare och i vilken utsträckning lärarna bedömde att proven motiverade till språkinläring. En majoritet av lärarna (79 procent) uppgav att proven var en källa till oro och ångest för andraspråksinlärares. På frågan om proven kunde fungera som incitament för ökad motivation att lära sig majoritetsspråket var svaren blandade: 58 procent menade att proven kunde motivera inläring, medan 22 procent inte upplevde något samband (för mer information om enkätstudien med lärarna, se Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 28–29).

I djupintervjuer med lärare (n = 73) från åtta länder uttryckte många tvivel om att språk- och kunskapskrav kunde gynna förutsättningarna för lärande och integration. Tvärtom upplevde de att förutsättningarna för integration minskade i takt med strängare krav, eftersom språkrav för många migranter innebär ökad oro och ångest i en tillvaro

där man redan kämpar med andra krav, till exempel försörjningskrav. Lärarna menade att oron för allt man måste ordna och mäka med i en redan sårbar situation kan inverka negativt på koncentration och fokus i språkinläringen (Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 29–30).

Sammanfattningsvis visar resultaten från IMPECT-projektet att språk- och kunskapskrav drabbar andraspråksinlärare med kort skolbakgrund från hemlandet hårdast, och att det för många är omöjligt att få godkänt på proven. Hårdare krav från samhällets sida kan få motsatt effekt, då de mest sårbara grupperna riskerar att i högre grad utestängas från den trygghet som permanent uppehållstillstånd och medborgarskap innebär. Tidigare forskning har visat att kravpolitik leder till att färre migranter med laglig uppehållsstatus får möjlighet att uppnå permanent uppehållstillstånd eller medborgarskap (Löwenheim & Gazit 2009 s. 160, Strik m.fl. 2010, Pochon-Berger & Lenz 2014 s. 19, Bugge & Hamnes Carlsen 2025 s. 14).

Samband mellan språkinläring och tolkanvändning

Det finns i dagsläget ingen omfattande forskning om ett eventuellt samband mellan språkinläring och tolkanvändning. Inom ramen för denna översikt nämns emellertid en mindre studie från Slovenien som empiriskt undersökt om tillgång till tolknings- och översättningstjänster påverkar asylsökandes motivation att lära sig majoritetsspråket (Pokorn & Čibej 2018). Slovenien erbjuder både kostnadsfri tolkning och översättning samt gratis språkkurser i slovenska, vilket i studien möjliggjorde att studera sambandet mellan stödinsatser och språkinläring.

Utgångspunkten för denna studie är en politisk diskussion i landet om språk och integration, där man gör antagandet att en kostnadsfri tolkservice minskar migranternas incitament att lära sig värdlandets språk och hämmar deras språkliga och sociala integration.

I fältstudien som genomfördes bland asylsökande i Slovenien användes både en enkätundersökning

(n=127) och semistrukturerade intervjuer (n=38) med informanter från olika ursprungsländer, däribland Syrien, Iran, Afghanistan och Ukraina.

Resultaten visar entydigt att tillgång till tolkning inte minskar viljan att lära sig värdlandets språk. Samtliga informanter uttryckte en positiv inställning till att lära sig slovenska. Alla som hade vistats i landet i sju månader eller längre hade deltagit i en språkkurs, oavsett utbildningsbakgrund.

Informanterna betonade att kunskaper i slovenska var avgörande för att kunna kommunicera med lokalbefolkningen, få ett arbete och uppnå självständighet. Tolkanvändning framstod inte som ett alternativ till språkinläring utan som ett tillfälligt stöd i kritiska situationer, exempelvis vid kontakt med myndigheter, sjukvård eller rättsväsende. Många upplevde obehag inför att vara beroende av tolkar och uttryckte en önskan att kunna kommunicera direkt utan mellanhänder. Vissa uppgav även oro för felöversättningar och bristande tillit till tolkar (Pokorn & Čibej 2018 s. 120–121).

Forskarna bakom denna studie drog slutsatsen att tillgång till kvalificerad tolkning inte hämmar språkinläring utan tvärtom kan främja språklig inkludering. Tolkningsstöd och språkundervisning kan fungera som komplementära verktyg i integrationsprocessen: tolkning möjliggör delaktighet i ett tidigt skede, medan språkkurser bidrar till långsiktig självständighet och samhällsdeltagande (Pokorn & Čibej 2018 s. 123).

Dessa resultat ligger i linje med annan forskning som visar att vuxna andraspråksinlärare generellt har en stark drivkraft att bli självständiga, och att behärska sitt andraspråk så väl att de inte behöver vara beroende av tolk. Språkinläring är dock ett långsiktigt och komplext projekt. Även för personer som klarar sig utan tolk i vardagliga situationer kan tillgång till kvalificerad tolkning vara avgörande i formella och språkligt krävande sammanhang (jfr Rydell 2018, Ahlgren & Rydell 2020, Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023).

Erfarenheter av tolkavgifter i Danmark

I Danmark fattade regeringen 2018 beslutet att införa tolkavgifter för kvalificerad tolkning inom hälso- och sjukvården. Beslutet grundades i en politisk ambition att stärka migranters språkinläring och främja deras integration i det danska samhället. Reformen hade ett ekonomiskt motiv genom att minska statens utgifter för tolktjänster (Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023). Reformen antogs genom en ändring av den danska hälso- och sjukvårdslagen och ledde till att migranter som hade bott i Danmark i mer än tre år själva måste betala kostnaden för tolkning i vården. Undantag medges sedan dess endast i särskilda fall, exempelvis när patienten på grund av fysisk eller psykisk funktionsnedsättning inte kan lära sig danska.

Tolkavgiften gäller sedan 2018 vid samtliga typer av vårdkontakter, både i primärvården och på sjukhus, och varierar beroende på om tolken deltar fysiskt eller digitalt. Beroende på om tolken deltar på distans eller fysiskt uppgår tolkavgiften för ett läkarbesök till motsvarande 285–500 svenska kronor och tolkavgiften för en sjukhusvistelse till motsvarande 1 400–2 500 svenska kronor. Kostnaden motsvarar i praktiken hela tolkkostnaden, vilket kan göra den betungande för många patienter (Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023 s. 2).

Den danska reformen inspirerades av liknande politiska beslut i andra europeiska länder, särskilt Nederländerna där statlig finansiering för tolktjänster avskaffades 2011 med samma argument

om språkinläring och kostnadseffektivitet (de Boer 2015). Eftersom reformen i Danmark ligger till grund för det svenska förslaget i enlighet med Tidöavtalet och ofta lyfts fram som en modell i den politiska debatten redogörs nedan för några studier om den danska reformens effekter.

Bland de undersökningar som finns tillgängliga om tolkavgifternas effekter har tre studier valts ut för att illustrera olika berörda parterers perspektiv. Den första är en nationell enkätstudie bland invandrargrupper. Den andra utgår från läkares upplevelser av tolkavgifterna, medan den tredje redogör för patienters erfarenheter och perspektiv.

Invandrargrupperns behov av tolkstöd

I en studie av Rørdam Nielsen och Smith Jervelund (2023) undersöks olika aspekter av att införa tolkavgifter i Danmark. En aspekt är sambandet mellan socioekonomisk bakgrund hos migranter och tolkavgiften. En annan aspekt är hur tolkavgiften påverkar dessa grupperns vårdsökarbeteende. En tredje är om det finns ett samband mellan tolkavgifter och ökad användning av anhöriga för tolkning. Den fjärde och sista aspekten rör ett eventuellt samband mellan tolkavgift och motivation att lära sig danska (Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023 s. 3).

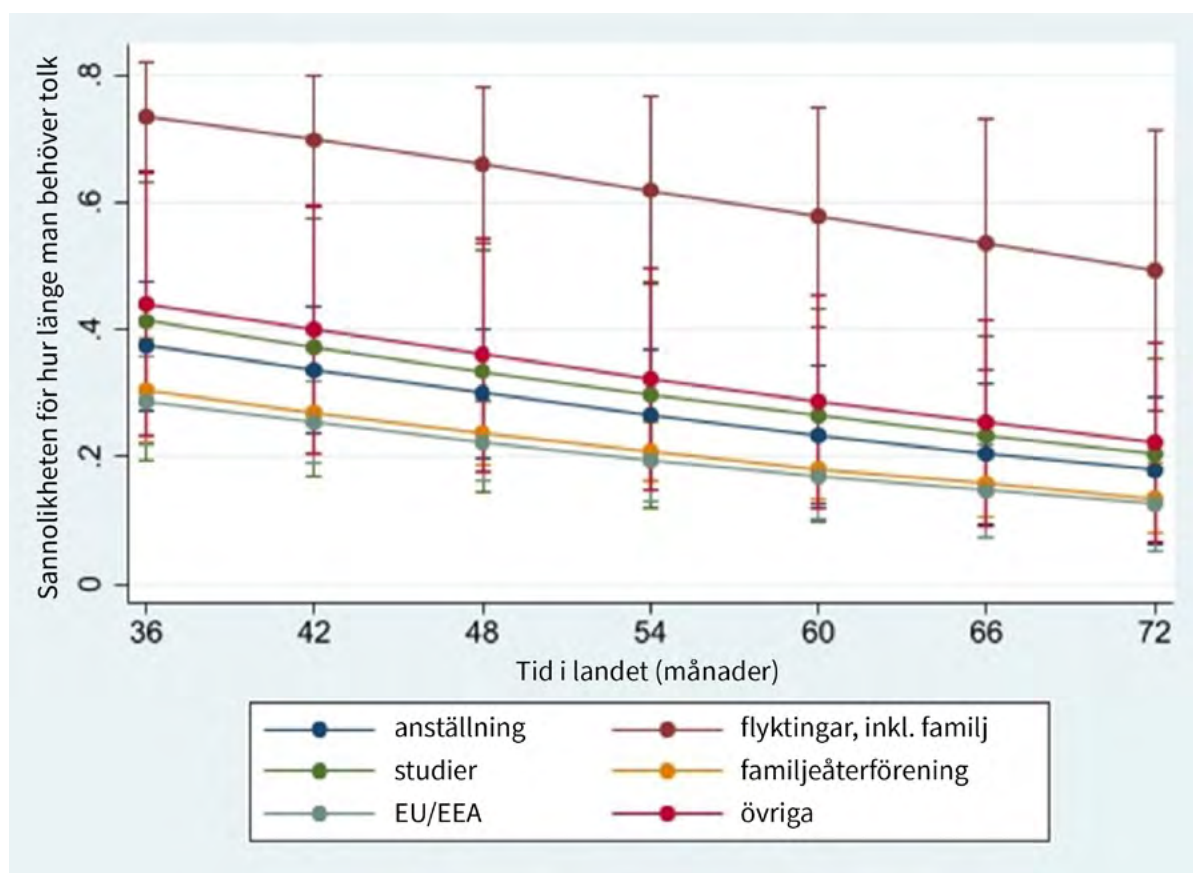
Studien är en nationell enkätstudie. Enkäten distribuerades till närmare 500 personer som tillsammans representerar invandrargrupper med olika slags uppehållstillstånd: 32 procent kom från andra EU- eller EES-länder, 22 procent var flyktingar, 19 procent tillhörde kategorin familjeåterförenade personer, 22 procent hade arbetstillstånd från länder utanför EU/EES, tre procent utgjordes av personer från andra nordiska länder och två procent bestod av internationella studenter från länder utanför EU. Gruppen var heterogen men dominerades av kvinnor (74 procent), många låginkomsthushåll (49 procent) och en stor grupp med kortskolbakgrund (29 procent). Medianåldern var 32 år och medianvistelsetiden i Danmark var 49 månader.

Skiftande behov i olika grupper

I resultatet från studien uppgav 19 procent av dem som bott i Danmark i tre år eller längre att de fort-

farande behövde tolkning i olika sammanhang. I vilka situationer tolk behövdes och i vilken omfattning varierade mellan olika grupper. I kategorin flyktingar uppgav 78 procent att de behövde tolkning, vilket stämmer överens med resultat från en tidigare studie från Danmark (Harpelund m.fl. 2012). Tolkingsbehovet var starkt relaterat till migrationsstatus, socioekonomiska faktorer och hälsa. Sannolikheten att personer ur flyktinggruppen hade behov av tolkning efter tre år var mer än tio gånger högre än för EU/EES-medborgare.

Andra delar i studien handlade om vistelsetid. Här visade resultaten på ett samband mellan vistelsetid och minskat behov av tolkning. En annan faktor var ålder: ju högre ålder, desto större sannolikhet av tolkbehov. Män hade enligt studien ett mindre frekvent behov av tolk än kvinnor, och personer med låg utbildning eller låg inkomst rapporterade ett markant större behov av tolk. Sannolikheten att personer med dålig hälsa skulle ha behov av tolk var

Figur 1. Grafen illustrerar marginell sannolikhet för behov av tolkning i relation till uppehållstillstånd och vistelsetid, justerat för demografi (kön, ålder), bostadsregion, socioekonomisk status (utbildning, sysselsättningsstatus, inkomst) och självskattad hälsa. 95 procent konfidensintervall.

KÄLLA: EXTRAMATERIAL I ONLINE-VERSIONEN AV RØRDAM NIELSEN & SMITH JERVELUND 2023, CC-BY.

över tre gånger större än genomsnittet, vilket tyder på ett nära samband mellan hälsorelaterad sårbarhet och tolkningsbehov (Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023 s. 5–6).

Studien kunde redogöra för informanternas behov av tolk i relation till tolkavgiftens införande. Många informanter uppgav att de fortfarande hade behov av tolkning när studien genomfördes men att de på grund av tolkavgiften avstod från att söka vård när de annars hade sökt vård. Andra uppgav att de föredrog att ta med sig familjemedlemmar och vänner som tolkhjälp i vårdmöten. Nästan fyra femtedelar av informanterna hade dock blivit mer motiverade att lära sig danska för att slippa betala för tolk. Fördelningen av enkätsvaren syns i punktlistan nedan.

- 42 procent hade avstått från att söka vård på grund av tolkavgiften. Bland personer från EU/EES-länder hade 28 procent avstått från vård, medan motsvarande andel för personer med flyktingstatus var 57 procent.
- 73 procent uppgav att de hade använt familj eller vänner som tolkar i stället för kvalificerade tolkar.
- 77 procent uppgav att avgiften hade motiverat dem att försöka lära sig danska snabbare. Bland flyktinggrupperna uppgav 91 procent att avgiften ökat deras motivation att lära sig danska. Motsvarande för personer från EU/EES-länder var 72 procent.

Resultaten visar att ett betydande tolkningsbehov kvarstår efter tre år i Danmark och att behovet främst påverkas av migrationsstatus, socioekonomiska faktorer, hälsa och demografiska skillnader.

Reformens oavsiktliga effekter

Resultaten ovan från enkätstudien visar att reformen med införda tolkavgifter haft både avsedda och oavsiktliga effekter. Det politiska målet att främja motivationen att lära sig danska uppfylldes enligt studiens resultat. Studien undersökte dock inte om den faktiska språkinläringen påverkades.

Införandet av tolkavgifter har samtidigt inneburit att många avstått från tolkning, vilket resulterat i färre vårdbesök, ökad användning av ad hoc-tolkar och sammantaget en minskad patientsäkerhet. Att en hög andel personer avstår från vård

på grund av tolkkostnaden kan indikera en ökad risk för oupptäckta och obehandlade sjukdomar, vilket kan få allvarliga konsekvenser för både individ och samhälle. Resultaten tyder på att en tolkavgift i praktiken kan drabba de mest sårbara grupperna hårdast och riskera att fördjupa ojämlikheten i den danska hälso- och sjukvården. Kritiker från både vårdprofessioner och forskarsamhället menar därför att reformen undergräver principen om jämlik tillgång till vård och skapar nya språkliga och sociala klyftor för redan utsatta patientgrupper (Rørdam Nielsen & Smith Jervelund 2023 s. 6).

Allmänläkares erfarenheter av tolkavgiften

I en intervjustudie från 2022 (Davidsen m.fl. 2022) undersöktes allmänläkares upplevelser och erfarenheter från vårdmöten med patienter med begränsade kunskaper i danska efter införandet av tolkavgiften. Resultaten visar att reformen i praktiken har lett till att användningen av kvalificerade tolkar nästan helt har upphört i primärvården för patienter som omfattas av avgiften. I stället tenderar patienter att använda familjemedlemmar eller vänner som ad hoc-tolkar, eller att söka vård utan tolk. Läkarna beskriver hur detta leder till omfattande kommunikationssvårigheter, sämre ömsidig förståelse och generellt sämre vård: mindre träffsäkra diagnoser, risk för felbehandlingar m.m. (Davidsen m.fl. 2022 s. 1).

Användningen av familjemedlemmar för tolkning anses särskilt problematisk eftersom anhöriga sällan agerar neutralt. Deras nära relation till patienten kan göra att de filtrerar, förkortar eller förvanskar information. Makar och barn kan påverka samtalet genom att ta över kommunikationen eller genom att dölja känsliga uppgifter. Barn som tolkar för sina föräldrar uppfattas som särskilt sårbara och hamnar ofta i lojalitetskonflikter.

Samtidigt framhåller läkare i studien att familjemedlemmar som tolkar kan vara ett emotionellt stöd och bidra till trygghet för patienten, särskilt vid långvariga vårdkontakter. Valet mellan kvalificerad och informell tolkning framstår för läkarna därför som en praktisk och etisk balansgång snarare än ett entydigt ställningstagande (Davidsen m.fl. 2022 s. 4).

Tolkning nödvändigt för patientsäker vård

När patienter kommer till ett vårdmöte utan tolk beskriver läkare hur svårt det kan vara att kommunicera. Båda parter tvingas använda upprepningar, gester, bilder och förenklat språk, men osäkerheten om patienten förstått kvarstår ofta efter mötet. Konsultationen upplevs ibland som "en gissnings-tävling" (Davidsen m.fl. 2022 s. 5), där patienten ofta nickar till medicinska förklaringar eller instruktioner. Exempelvis kan det vara svårt att förklara för patienter att läkemedel med samma aktiva substans kan ha olika namn och förpackningar vid uthämtning på apotek. Patienterna har ibland också svårt att förstå doseringsscheman för gradvis ökning av läkemedel, även när läkare skriver ner det tydligt. Läkare i studien berättade att de ofta behövde erbjuda extra kontrollbesök för att säkerställa korrekt medicinering – både för patientens och för sin egen skull (Davidsen m.fl. 2022 s. 5).

För att underlätta patienternas förståelse väljer läkarna ibland att ringa en familjemedlem på högtalare, använda översättningsappar eller övergå till att prata engelska. Maskinöversättning med hjälp av översättningsappar fungerar inte för personer som varken kan skriva eller läsa, och engelska fungerar bara för patienter med kunskaper i engelska. Dessutom upplever flera läkare att deras egen engelska inte är tillräckligt nyanserad. Några läkare i studien berättar att de ger patienterna sjukdomarnas latinska namn, så att patienterna kan söka dem på nätet på sitt eget språk. Alla dessa metoder anses dock vara improviserade och otillfredsställande (Davidsen m.fl. 2022 s. 6).

Bristfällig kommunikation är särskilt problematiskt vid kroniska sjukdomar som diabetes där förståelse för livsstilsförändringar och långsiktig behandling är central (Davidsen m.fl. 2022 s. 6). Läkarna upplever frustration över att inte kunna förklara sjukdomsorsaker eller förebyggande åtgärder på ett begripligt sätt, vilket riskerar att leda till bristande efterlevnad, felmedicinering och generellt sämre vård.

Tolkens roll för patientens förståelse av vårdsystemet

Avsaknaden av tolk påverkar inte bara konsultationens kvalitet. Även patienters möjligheter att navi-

gera i vårdsystemet påverkas. Patienter kan i högre grad missförstå information om vart de har remitterats samt förväxla vårdenheter. Som en följd av att patienter inte förstår information de får över telefon eller på mejl från remissinstanser och specialistmottagningar, ökar risken att de missar en bokad tid och att deras ärende avslutas. En läkare berättar följande om en patient:

Hon [patienten] kom för att ta en röntgenbild och därefter ett ultraljud av axeln, och det sker i två steg, men när röntgen var gjord hade hon helt enkelt inte förstått att hon också skulle göra en ultraljudsundersökning, så hon gick bara därifrån ... och det [ultraljudet] var faktiskt den viktigaste undersökningen. (Davidsen m.fl. 2022 s. 6)

Exempel som detta illustrerar vad som kan leda till uteblivna besök och avbrutna vårdförlopp, eller att nya remisser måste utfärdas. Det innebär ökad administrativ belastning för läkarna och förseningar i patienternas diagnostik och behandling.

En insikt från studien är att kommunikationsproblem inte enbart handlar om att patient och läkare talar olika språk. För patienter med lägre utbildning och hälsolitteracitet blir det en utmaning att förstå medicinska begrepp och egenvårdsråd. För en del patienter överskuggas hälsoproblemen av existentiella frågor kopplat till livssituation, som oro för uppehållstillstånd, vilket kan minska motivationen att påbörja en eventuell långsiktig behandling. Kulturella skillnader kan även spela in när patienter inte delar läkarens syn på sjukdomar, deras orsak och behandlingsmetoder, och när patienter till exempel fokuserar på symtom snarare än prevention (Davidsen m.fl. 2022 s. 6–7).

Läkares ansvar och professionsetik

För läkare är det en utmaning att ge enkla och instruerande förklaringar när tolk saknas. Detta kan leda till stor etisk stress för läkare, medvetna om att de ytterst ansvarar för patienten (Davidsen m.fl. 2022 s. 2). Vid exempelvis en ämnesomättningsrubbing kanske patienten inte behöver behandling omedelbart men behöver förstå vikten av egenvård, symtomobservation och uppföljning. Utan tolk är det svårt att veta om patienten förstår den skillnaden.

I Danmark har läkare juridisk skyldighet att ordna en professionell tolk när det kan uppstå kommunikationsproblem. Detta är ett dilemma. Många läkare uppger att de inte vågar boka en tolk som patienten sedan ska behöva betala för utan att först fråga om samtycke.

Jag har behandlingsansvaret, och om jag inte lyckas ställa detaljerade frågor är det mitt ansvar om patienten inte får rätt behandling. Det är mitt ansvar att göra mig förstådd, och det är mitt ansvar att se till att patienten har förstått vad jag säger – och även att jag har förstått vad de säger. Så det finns många dilemman som vi tvingas kompromissa med ... och det är verkligen skrämmande. (Davidsen m.fl. 2022 s. 7–8)

Läkarna i studien upplever att tolkavgiften försvårar en jämlik vård och underminerar patienternas rätt att få begriplig och relevant information. Utan tolk blir det svårt att erbjuda vård av samma kvalitet till patienter som inte talar danska. Risken ökar för det forskarna kallar epistemisk orättvisa, det vill säga att patientens perspektiv inte förstås eller erkänns, vilket gör att deras erfarenheter marginaliseras (jfr Tiselius 2025). Läkarna i studien vittnar om att de ibland tvingas välja mellan att bryta mot sina juridiska skyldigheter och medicinska etiska principer. Flera läkare uttrycker att politiska beslut har skapat en situation där medicinsk etik och lagstiftning krockar och där deras professionalitet undergrävs och rättssäkerhet försvagas (Davidsen m.fl. 2022 s. 8).

Sammanfattningsvis menar läkarna i studien att tolkavgiften har skapat ett mer ojämnt system med större sociala och hälsomässiga skillnader mellan patienter, minskad patientsäkerhet och sämre möjligheter att uppfylla hälso- och sjukvårdens grundläggande etiska principer om en rättvis och likvärdig vård (Davidsen m.fl. 2022 s. 9).

Patienters erfarenheter av tolkavgiften

Införandet av tolkavgift inom den danska hälso- och sjukvården har fått omfattande konsekvenser för patienter med begränsade kunskaper i danska. I en studie baserad på djupintervjuer genomförd av en dansk forskargrupp (Michaëlis m.fl. 2024)

deltog tretton informanter, tio kvinnor och tre män, i åldrarna 20–70 år. Informanterna kom från tio olika länder och hade bott i Danmark mellan fyra och fyrtio år. Analysen ringade in tre övergripande teman relaterade till den samlade upplevelsen av vårdmöten efter att tolkavgiften hade införts, nämligen *ad hoc-tolkning*, begränsade och otillräckliga språkkunskaper samt bristande gemensam förståelse.

Ad hoc-tolkning enda alternativet

Även om informanterna i studien i varierande grad behärskade danska delade de erfarenheter av kommunikationsproblem i olika vårdmöten, och flera av dem uppgav att de hade behov av tolkning i möten med vården. Informanterna kände sig generellt osäkra på hur införande av tolkavgifter skulle tillämpas och vilka konsekvenser avgifterna hade för dem. Några informanter i studien berättar att de inte längre erbjudits tolkning och att tolkning inte bokats till deras vårdmöten efter lagändringen. Detta skapar en osäkerhet hos dem om vad som gäller, när tolkning finns tillgänglig, och när man har rätt att använda tolk.

Informanterna uppger också att det ibland är oklart vem som ska betala för tolkning. Otydligheter av detta slag leder till att många tar hjälp av *ad hoc-tolk*. Dessa *ad hoc-tolk* kan ha mycket varierande kunskaper i danska och informanterna i studien uttryckte oro för att deras anhöriga saknar medicinska kunskaper, vilket i kombination med bristfällig danska försvårar tolkningen (Michaëlis m.fl. 2024 s. 358).

Informanterna uttryckte också oro för att uppfattas som besvärliga när de ber sina anhöriga om hjälp vid läkarbesök. Anhöriga är ofta upptagna med egna jobb och familjer. Genom att följa med som tolk finns en risk att de får mer att göra, och det känner deras vårdsökande släktingar av (Michaëlis m.fl. 2024 s. 358). Ytterligare en utmaning för informanterna i studien är behovet av integritet och sekretess i patientrollen. Flera av dem berättar att de inte känner sig bekväma att prata om personliga eller känsliga hälsoproblem med en läkare i närheten av en vän eller familjemedlem (Michaëlis m.fl. 2024 s. 358).

Patienternas vardagliga språkkunskaper räcker inte

Av intervjuerna framkommer att vårdmöten utan kvalificerad tolk innebär mycket improvisation från patienternas sida. De uppger att de får göra sitt bästa med de knapphändiga kunskaper i danska eller engelska de har, men att det är svårt att kommunicera nyanserat kring sina upplevelser, till exempel att beskriva smärta, var den sitter och hur den känns.

Flera informanter berättar att deras språkkunskaper räcker till i vardagen, men att deras kompetens i danska inte räcker för att kunna diskutera och förstå hälsorelaterade frågor. En informant berättar att hon valde att avvika från ett läkarbesök för att hon inte kunde kommunicera med sin läkare om sin son.

Jag pratar lite danska, jag trodde att om läkaren undersökte [min son] så skulle hon förstå vad som var fel eftersom han hade hög feber och hosta, och kanske ge medicin. Men jag kunde inte svara på läkarens frågor och kunde inte förklara, så jag var tvungen att bara gå därifrån. (Michaëlis m.fl. 2024 s. 359)

Kommunikationen med vårdpersonal handlar inte bara om att ge adekvat information, det handlar också om att förstå den information man får från vårdpersonalen. Flera av de intervjuade vittnar om vårdmöten där kommunikationen inte fungerat och hur de lämnats att fatta egna beslut och påbörja behandling de inte förstår orsaken till.

Läkaren har bestämt att min dotter ska ha glasögon (...) men jag vet inte vad problemet är. Folk frågar mig 'varför har hon glasögon?', men jag kan inte svara (...) för jag vet inte vad problemet var – det fanns ingen tolk. (Michaëlis m.fl. 2024 s. 360)

Svårigheten att beskriva ett vårdrelaterat problem får enligt patienterna i studien konsekvenser för hur deras ärende utreds. Många uttryckte oro över att kommunikationsproblemen försvårar för läkaren att bedöma symtom och ställa rätt diagnos (Michaëlis m.fl. 2024 s. 360).

Risker när kommunikationen i vården inte fungerar

Informanterna i studien berättar att samtal utan tolk begränsar vad man väljer att ta upp med läkaren och hur ofta man söker vård. I förlängningen påverkar dessa erfarenheter framtida beslut om att söka vård (Michaëlis m.fl. 2024 s. 363). En informant berättar hur hon utan tolk inte kan ställa frågor om den medicin hon har fått utskrivet eller ens uttrycka sin oro. I stället beskriver hon hur hon tvingas skjuta upp sitt nästa läkarbesök tills hon har råd att betala för en tolk:

Jag har fått medicin två gånger, men medicinen fungerar inte. Jag väntar tills medicinen är slut innan jag tar [min dotter] till läkaren igen, och den här gången måste det vara med tolk. Jag måste kunna betala, för jag vill att läkaren ska förstå vad jag menar. (Michaëlis m.fl. 2024 s. 361)

En manlig informant beskriver sin uppgivenhet över att inte ha råd med tolk, och hur han undviker att ställa frågor under sina vårdmöten eftersom han "ändå inte skulle förstå vad läkaren svarar" (Michaëlis m.fl. 2024 s. 362). Informanten berättar att han i stället brukar söka stöd och information hos bekanta med liknande symtom.

Intervjustudien visar i sin helhet att tolkavgifter har minskat användningen av kvalificerade tolkar, och försämrat vårdkvaliteten för patienter med begränsade språkkunskaper. Vårdmöten utan tolk ökar risken för feldiagnoser, gör att patienter drar sig för att söka vård och minskar tilliten till vårdssystemet. Tolkavgiften riskerar också att skapa ojämlikhet, där den som inte behärskar nationalspråket tillräckligt väl får sämre möjligheter till delaktighet och rättssäker vård. När det inte finns någon tolk blir det svårare för patienten att ge informerat samtycke, vilket går emot tanken om att beslut och delaktighet i vården ska delas mellan patient och vårdpersonal. Forskargruppen bakom studien menar att tolkavgifter på så sätt hotar principen om jämlik vård och riskerar att förstärka redan existerande hälsoskillnader mellan majoritetsbefolkningen och språkliga minoriteter (Michaëlis m.fl. 2024 s. 362–363).

Avslutande sammanfattning

Idag är tolkning i offentlig verksamhet i Sverige kostnadsfri för enskilda. Tolkning bokas i möten mellan anställda i offentlig verksamhet och enskilda när de talar olika språk, och det är den anställda inom det offentliga som både bedömer behovet av och bokar tolk. Tolkning är en resurs för båda parter i ett samtal, och möjliggör för anställda i offentliga verksamheter att utöva sina yrken i enlighet med etiska riktlinjer om respekt, inkludering och likabehandling. Med hjälp av tolkning kan anställda informera och vägleda enskilda de möter och inhämta information för att kunna fatta välgrundade beslut i tjänsten. För den enskilda innebär tolkning en möjlighet att förstå ett innehåll och att kunna dela information för att bli delaktig i frågor som rör en själv.

Diskussionen som pågår om offentligt finansierad tolkning idag handlar ytterst om två frågor. Den ena rör kostnaderna för tolkning i offentlig verksamhet och vem som ska betala. Den andra rör sambandet mellan tolkning och språkinlärning. I den här kunskapsöversikten har vi på olika sätt försökt närma oss dessa frågor.

Kunskapsöversikten har fyra delar. I den första delen redogörs för tolksituationen i Sverige med fokus på tolkfältets historiska framväxt, och för den nuvarande organiseringen av offentlig tolkservice med fokus på tolkutbildningar och de verksamma tolkarna. I denna del beskrivs också den rättsliga grunden för offentligt finansierad tolkservice.

I den andra delen sammanfattas den samhälls- och mediedebatt som har uppstått till följd av förslaget om att införa tolkavgifter. Sammanfattningen

beskriver de röster som uttalar sig om förslaget och är organiserad utifrån fyra teman: 1) kostnader, 2) integration, 3) lag, rättvisa och demokratiska principer, samt 4) professionsetik och arbetsmiljö.

Den tredje delen omfattar tre forskningsfält som relaterar till de två centrala frågorna. Det första forskningsfältet utgår från sociologiskt inriktad forskning om tolkning med fokus på tolkningens betydelse i samhället. I detta avsnitt lyfts vikten av tolkning fram för både den enskilda och den offentliganställda. Den enskilda får i mötet med en företrädare för en offentlig verksamhet möjlighet att göra sin röst hörd och bli delaktig i beslut. Den offentliganställda får möjlighet att utöva sitt yrke i enlighet med sina yrkesetiska riktlinjer. På så vis kan tolkning ses som en demokratisk praktik.

Det andra forskningsfältet med intresse för tolkning är vårdvetenskaplig forskning med inriktning mot hälsoekonomi. Inom detta fält studeras vårdprocesser och kostnader, inkluderat kostnader för tolkning. Flera studier visar att tillgång till kvalificerade tolkar gör kommunikationen mellan vårdgivare och patienter mer tillförlitlig. Beräkningar av sambandet mellan kostnader för tolkning och tolkens kvalifikationer visar på ett positivt samband mellan tillgång till kvalificerad tolkning och minskad vårdtid, minskad återinläggningsfrekvens av utskrivna patienter och mer träffsäker vård, med andra ord minskade vårdkostnader på sikt.

Det tredje forskningsfältet i översikten är andraspråksforskning med fokus på vuxnas andraspråksinlärning. Forskning om vuxnas andraspråksinlärning visar att en rad faktorer påverkar hur (snabbt)

en person lär sig ett nytt språk i vuxen ålder. Faktorer som påverkar inläring och motivation är bland annat avståndet mellan inlärares första- och andraspråk, ålder, skolbakgrund, livssituation, hälsa och mående. Krav från samhället på att lära sig majoritetsspråket snabbt kan vara motiverande för studievana inlärare, men ha motsatt effekt på dem med begränsad skolbakgrund och trauman av olika slag. Forskningen om ett eventuellt samband mellan tolkning och språkinläring är begränsad.

Den avslutande delen i kunskapsöversikten återger tre perspektiv på tolkavgifter i Danmark sedan de infördes 2018. Det första perspektivet fokuserar hur länge olika migrantgrupper behöver tolkstöd. Med hjälp av en nationell enkätstudie efterfrågades hur länge deltagarna i studien upplevde att de behövde tolk. Av de svarande uppger en femtedel att de fortfarande efter tre år eller längre i Danmark behöver tolk. Tolkningsbehovet visar sig vara starkt relaterat till migrationsstatus, socioekonomiska faktorer, hälsa och demografiska skillnader.

Det andra perspektivet utgår från en studie om allmänläkares erfarenheter av tolkavgifter i vården. Många läkare uppger att patienter efter införandet av tolkavgiften nästan uteslutande använder familjemedlemmar eller vänner som tolkar, eller väljer att delta i vårdmöten utan tolk. Avsaknaden av tolk leder ofta till sämre ömsesidig förståelse, något som får olika konsekvenser och enligt deltagarna leder till generellt sämre vård. Tolkavgifterna ställer dessutom läkare inför etiska och juridiska dilemman.

Det tredje perspektivet belyser patienters erfarenheter av den införda tolkavgiften. I en intervjustudie uppger deltagarna att tillgången till professionell tolkning har minskat kraftigt, och att många känner sig osäkra på sina rättigheter, vilket leder till både fler vårdmöten utan tolk och fler vårdmöten med ad hoc-tolkar (familj och vänner). I vårdmöten utan tolk blir kommunikationen sämre. Det blir svårare för patienter att beskriva sina symtom och förstå vårdpersonal. Under vårdmöten med ad hoc-tolkar kan tolkningen få sämre precision, samtidigt som sekretess och patientens integritet påverkas. Deltagarna i studien upplever mer oro, stress och känslor av maktlöshet i samband med vårdkontakter, och fler undviker att söka vård.

Forskning om tolkningens betydelse i samhället visar att tolkning utgör en central resurs för både enskilda individer och offentliganställda, samt är en förutsättning för effektiva och ändamålsenliga möten i offentlig verksamhet. Hypotesen att tolkavgifter kan leda till besparingar har inte något tydligt stöd i forskning om kostnadsberäkningar inom vården. Forskning visar att tolkavgifter kan skapa incitament att lära sig ett språk snabbare för studievana andraspråksinlärare, men att äldre personer med kort eller ingen skolbakgrund eller personer med komplicerade livssituationer och ohälsa kan få en längre inlärningsprocess. Det finns i forskningen indikationer på att tolkning och språkundervisning snarare kan komplettera varandra i språkinlärnings- och integrationsprocessen.

Litteraturförteckning

- Abbato, Samantha, Ryan, Jennifer, Skelly, Chris & Good Phillip. (2018). The other side of “getting by”: A case study of interpreting provision decisionmaking and consequences for patients. *Cogent Medicine*, 5:1, s. 1–17. <https://doi.org/10.1080/2331205X.2018.1483096>
- Abrahamsson, Niclas. (2009). *Andraspråksinläring*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Abrahamsson, Niclas & Bylund, Emanuel. (2012). Andraspråksinläring och förstaspråksutveckling i en andraspråkskontext. I: Flerspråkighet – en forskningsöversikt. Del 2. *Vetenskapsrådets rapportserie*, 5:2012.
- Abrahamsson, Niclas & Hyltenstam, Kenneth. (2009). Age of Onset and Nativelikeness in a Second Language: Listener Perception Versus Linguistic Scrutiny. *Language Learning*, 59:2, s. 249–306. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2009.00507.x>
- Ahlgren, Katrin & Rydell, Maria. (2020). Continuity and change. Migrants’ experiences of adult language education in Sweden. *European journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 11:3, s. 399–414. <https://doi.org/10.25656/01:21095>
- Almqvist, Ingrid. (2016). *Tolkutbildning i Sverige: Ett kritiskt vägval*. Stockholm: Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-128833>
- Al Shamsi, Hilal, Almutairi, Abdullah G., Al Mashrafi, Sulaiman & Al Kalbani, Talib. (2020). Implications of Language Barriers for Healthcare: A Systematic Review. *Oman Medical Journal*, 35: 2: e122. <https://doi.org/10.5001/omj.2020.40>
- Angelelli, Claudia V. (2014). Interpreting in the healthcare setting. I: Hamilton, Heidi E. & Chou, Wen-ying Sylvia (red.) *The Routledge Handbook of Language and Health Communication*. London & New York: Routledge, s. 573–585.
- Bakdash, Leen, Abid, Areeba, Gourisankar, Amrita & Henry, Tracey L. (2023). Chatting Beyond ChatGPT: Advancing Equity Through AI-Driven Language Interpretation. *Journal och General Internal Medicine*, 39:3, s. 492–495. <https://doi.org/10.1007/s11606-023-08497-6>
- Bani-Shoraka, Helena. (2023). Designing and developing interprofessional education – an example involving social work and interpreting students in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 13(4), s. 600–611. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2269953>
- Bani-Shoraka, Helena. (2025). Interprofessionella rollspelsövningar i utbildningen Tolkning i offentlig sektor i Sverige. *Nordisk tidskrift för översettelses- tolkeforskning (NTOT)*, 1(1):82–96. <https://doi.org/10.5324/ntot.v1i1.6340>
- Beagley, Jonathan, Hlavac, Jim & Zucchi, Emiliano. (2020). Patient length of stay, patient readmission rates and the provision of professional interpreting services in healthcare in Australia. *Health Social Care Community*, 28, s. 1643–1650. <https://doi.org/10.1111/hsc.12989>
- Bernstein, Judith, Bernstein, Edward, Dave, Ami, Hardt, Eric, James, Thea, Linden, Judith, Mitchell, Patricia, Oishi, Tokiko & Safi, Clara. (2002). Trained Medical Interpreters in the Emergency Department: Effects on Services, Subsequent Charges, and Follow-up. *Journal of Immigrant Health*, 4:4, s. 171–176.
- Bischoff, Alexander & Denhaerynck, Kris. (2010). What do language barriers cost? An exploratory study among asylum seekers in Switzerland. *BMC Health Services Research*, 10:248. <https://www.biomedcentral.com/1472-6963/10/248>
- Boo, Zann, Dörnyei, Zoltan & Ryan, Stephen. (2015). L2 motivation research 2005e2014: Understanding a publication surge and a changing landscape. *System*, 55, s. 145–157. <https://dx.doi.org/10.1016/j.system.2015.10.006>
- Brandenberger, Julia, Stedman, Ian, Stancati, Noah, Sappleton, Karen, Kanathasan, Sarathy, Fayyaz, Jabeen & Singh, Devin. (2025). Using artificial intelligence based language interpretation in non-urgent paediatric emergency consultations: a clinical performance test and legal evaluation. *BMC Health Services Research*, 25:138. <https://doi.org/10.1186/s12913-025-12263-1>

- Brandl, Eva J., Schreiter, Stefanie & Schouler-Ocak, Meryam. (2020). Are Trained Medical Interpreters Worth the Cost? A Review of the Current Literature on Cost and Cost-Effectiveness. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 22, s. 175–181. <https://doi.org/10.1007/s10903-019-00915-4>
- Braun, Sabine. (2019). Technology and Interpreting. *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. London: Routledge, s. 271–288. <https://doi.org/10.4324/9781315311258>
- Braun, Sabine, Al Sharou, Khetam & Temizöz, Özlem. (2023). Technology use in language-discordant interpersonal healthcare communication. I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *The Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. London: Routledge, s. 89–105. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780429298202>
- Bryman, Alan. (2018). *Sambällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Bugge, Edit & Hamnes Carlsen, Cecilie. (2025). *Språk- og samfunnskunnskapskrav for permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap. Hvordan påvirkes innvandrere med lite skolegang av kravene? Hovedfunn og policy-anbefalinger fra IMPECT-prosjektet*. HVL-rapport 2025–5. Høgskulen på Vestlandet. <https://hdl.handle.net/11250/4221139>
- Buzungu, Hilde Fiva. (2023). *Language discordant social work in a multilingual world: The space between*. London: Routledge.
- Böser, Ursula. (2013). So tell me what happened! Interpreting the free recall segment of the investigative interview. *The Journal of the American Translation and Interpreting Studies Association*, vol. 8:1, s. 112–136. <https://doi.org/10.1075/tis.8.1.06bos>
- Carlson, Mari. (2002). *Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi-undervisningen*. Diss. Göteborgs universitet.
- Caswell, Dorte. (2020). Talking policy into being – How street-level bureaucrats and vulnerable unemployed talk about labor market participation. *European Policy Analysis*, 6:1, s. 23–37. <https://doi.org/10.1002/epa2.1071>
- Chan, Venus. (2024). Impact of technology on interpreting practice: a review of studies on technology and interpreting practice from 2013 to 2024. *Interactive Technology and Smart Education*, 22:1. <https://doi.org/10.1108/ITSE-02-2024-0042>
- Cooke, Melanie. (2006). ‘When I wake up I dream of electricity’: The lives, aspirations and ‘needs’ of adult ESOL learners. *Linguistics and Education*, 17, s. 56–73. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2006.08.010>
- Cox, Jessica G. & Sanz, Cristina. (2022). Learning a new language in older age. Psycholinguistic and cross-disciplinary approaches. I: Godfroid, Aline & Hopp, Holger (red.) *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Psycholinguistics*. New York: Routledge, s. 85–96. <https://doi.org/10.4324/9781003018872>
- Crescenzo, Claire de, Chen, Wen, Adler, Joel, Zorigtbaatar, Anudari, Kirwan, Christopher, Maurer, Lydia R., Chang, David C. & Yeh, Heidi. (2022). Increasing Frequency of Interpreting Services is Associated with Shorter Peri-operative Length of Stay. *Journal of Surgical Research*, 2022:70, s. 178–186. <https://doi.org/10.1016/j.jss.2021.09.006>
- Crezee, Ineke & Shirley Jülich. (2020). Exploring role expectations of healthcare interpreters in New Zealand. I: Eva N. S. Ng & Ineke Crezee (red.) *Interpreting in Legal and Healthcare Settings: Perspectives on Research and Training*, s. 211–241. <https://doi.org/10.1075/btl.151.09cre>
- Dahlstedt, Magnus, Colliander, Helena, Rydell, Maria & Gruber, Sabine. (2021). Språket som nyckel. I: Dahlstedt, Magnus & Fejes, Andreas (red.) *Utbildning i migrationens tid. Viljor, organisering, och villkor för inkludering*. Lund: Studentlitteratur, s. 43–68.
- Davidson, Annette Sofie, Falby Lindell, Johanna, Hansen, Cæcilie, Lutterodt, Melissa Catherine, Krasnik, Allan, Norredam, Marie Louise & Reventlow Susanne. (2022). General practitioners’ experiences in consultations with foreign language patients after the introduction of a user’s fee for professional interpretation: a qualitative interview study. *BMC Primary Care*, 23:103. <https://doi.org/10.1186/s12875-022-01718-7>
- de Boe, Esther. (2015). The influence of governmental policy on public service interpreting in the Netherlands. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 7:3, s. 166–184. <https://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/411>
- Drew, Paul & Heritage, John (red.) (1992). *Talk at work. Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engquist, Anders. (2015). *Samtalsmetodik för alla professioner*. Lund: Studentlitteratur.

- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. (1950). Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, Europarådet. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_swe. [2025-12-05]
- Fatahi, Nabi. (2010). *Cross-cultural encounters through interpreter: experiences of patients, interpreters and healthcare professionals*. Diss. Göteborgs universitet.
- Feinauer, Ilse & Harold Lesch. (2013). Health workers: idealistic expectations versus interpreters' competence. *Perspectives*, 21:1, s. 117–132. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2011.634013>
- Felberg, Tatjana R. & Sagli, Gry. (2023). Training public service providers in how to communicate via interpreter. I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *The Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. London: Routledge. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780429298202>
- Fioretos, Ingrid, Gustafsson, Kristina & Norström, Eva. (2020). *Tolkade möten. Tolkningens betydelse för rättssäkerhet och integration*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Flores, Glenn. (2005). The Impact of Medical Interpreter Services on the Quality of Health Care: A Systematic Review. *Medical Care Research and Review*, s. 255–299. <https://doi.org/10.1177/1077558705275416>
- Forsell, Minna. (2018). *Att arbeta med tolk*. Gothia Fortbildning.
- Genovese, Ariana, Borna, Sahar, Gomez-Cabello, Cesar A., Haider, Syed Ali, Prabha, Srinivasagam, Forte, Antonio J., Veenstra, Benjamin R. (2024). Artificial intelligence in clinical settings: a systematic review of its role in language translation and interpretation. *Annals of Translational Medicine*, 12(6):117. <https://dx.doi.org/10.21037/atm-24-162>
- Gentile, Paola. (2016). The professional status of public service interpreters. A comparison with nurses. *FITISPos International Journal*, 2016, vol. 3, s. 174–183. <https://hdl.handle.net/10017/29642>
- Gilbert, Andrew Simon, Croy, Samantha, Hwang, Kerry, LoGiudice, Dina & Haralambous, Betty. (2022). Video remote interpreting for home-based cognitive assessments: stakeholders' perspectives. *Interpreting. International Journal of Research and Practice in Interpreting*, 24:1, s. 84–110. <https://doi.org/10.1075/intp.00065.gil>
- Granhagen Jungner, Johanna, Tiselius, Elisabet, Blomgren, Klas, Lütznén, Kim & Pergert, Pernilla. (2019). Language barriers and the use of professional interpreters: a national multisitecross-sectional survey in pediatric oncology care. *Acta Oncologica*, 58:7, s. 1015–1020. <https://doi.org/10.1080/0284186X.2019.1594362>
- Gujord, Ann-Kristin H., Søfteland, Åshild & Evenstad Emilsen, Linda. (2023). *Å forske på språkutviklinga hos innlærere med begrensa skolebakgrunn – metodiske valg og problemstillinger*. Norand, 18:2, s. 125–139. <https://doi.org/10.18261/nordand.18.2.4>
- Gustafsson, Kristina, Eva Norström & Linnéa Åberg. (2022). The right to an interpreter — A guarantee of legal certainty and equal access to public services in Sweden?. I: Mellinger, Christopher D. & Monzó-Nebot, Esther (red.) *Language Policies for Social Justice. Special issue. Just. Journal of Language Rights & Minorities*, 1(1–2), s. 165–192. <https://doi.org/10.7203/Just.1.24781>
- Gustafsson, Kristina, Eva Norström & Ingrid Fioretos. (2012). Community interpreter training in spoken languages in Sweden. *International Journal of Interpreter Education*, 4:2, s. 24–38. <https://open.clemson.edu/ijie/vol4/iss2/4>
- Hampers, Louis C., Cha, Susie, Gutglass, David J., Binns, Helen J. & Krug, Steven E. (1999). Language barriers and resource utilization in a pediatric emergency department. *Pediatrics*, 1999:103, s. 1253–1256. <https://doi.org/10.1542/peds.103.6.1253>
- Harpelund, Lars, Smith Nielsen, Signe & Krasnik, Allan. (2012). Self-perceived need for interpreter among immigrants in Denmark. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2012: 40, s. 457–465. <https://doi.org/10.1177/1403494812454234>
- Heath, Morten, Fløe Hvass, Anne Mette & Morberg Wejse, Christian. (2023). Interpreter services and effect on healthcare – a systematic review of the impact of different types of interpreters on patient outcome. *Journal of Migration and Health*, 7: 2023, s. 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.jmh.2023.100162>
- Hlavac, Jim, Harrison, Claire & Saunders, Bernadette. (2022). Interprofessional education in interpreter training. *Interpreting*, 24 (1), s. 111–139. <https://doi.org/10.1075/intp.00072.hla>
- Hjavac, Jim & Saunders, Bernadette. (2021). Interprofessional Education for Interpreting and Social Work Students— Design and Evaluation. *International Journal of Interpreter Education*, 13:1, s. 19–34. <https://doi.org/10.34068/ijie.13.01.04>

- Hsieh, Elaine. (2006). Conflicts in how interpreters manage their roles in provider– patient interactions. *Social Science & Medicine* 62, s. 721–730. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.06.09>
- Hyltenstam, Kenneth. (2019) Om språktest och medborgarskap. Presentasjon ved Futurasamtal #4. Lunds Universitet, 27. Augusti 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=aMQCg0CYTLQ> [2025-12-05]
- Hyltenstam, Kenneth & Milani, Tommaso M. (2012). Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I: *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Del 1. *Vetenskapsrådets rapportserie*, 5:2012. [2025-12-05]
- Jacobs, Barb, Ryan, Anne M., Henrichs, Katherine S. & Weiss, Barry D. (2018). Medical Interpreters in Outpatient Practice. *Annals of Family Medicine*, 16:1, s. 70–76. <https://doi.org/10.1370/afm.2154>
- Jacobs, Elizabeth A., Leos, Ginelle S., Rathouz, Paul J. & Fu, Paul Jr. (2011). Shared networks of interpreter services, at relatively low cost, can help providers serve patients with limited English skills. *Health Affairs*, 30, s. 1930–1938. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2011.0667>
- Jacobs, Elizabeth A., Shepard, Donald S., Suaya, Jose A., & Stone, Esta-Lee. (2004). Overcoming Language Barriers in Health Care: Costs and Benefits of Interpreter Services. *American Journal of Public Health*, 94:5, s. 866–869. <https://doi.org/10.2105/AJPH.94.5.866>
- Ji, Xinyu, Chow, Ellen, Abdelhamid, Kenzy, Naumova, Darya, Mate, Kedar K.V., Bergeron, Amy & Lebouché, Bertrand. (2021). *Utility of mobile technology in medical interpretation*. *Patient Education and Counseling*, 104:9, s. 2137–2145. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2021.02.019>
- Johansson, Maria. (2024). *Isamtal med Kronofogden Hur myndighetservice görs i språkliga möten mellan inringare och kundservicehandläggare*. Diss. Uppsala universitet.
- Kammarkollegiet. (2019). *God tolksed – Kammarkollegiets råd till auktoriserade tolkar*. <https://www.kammarkollegiet.se/om-oss/publikationer>
- Karliner, Leah S., Jacobs, Elizabeth A., Chen, Alice Hm & Mutha, Sunita. (2007). Do Professional Interpreters Improve Clinical Care for Patients with Limited English Proficiency? A Systematic Review of the Literature. *Health Research and Educational Trust*, 42:2, s. 727–754. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6773.2006.00629.x>
- Karliner, Leah S., Pérez-Stable, Eliseo J. & Gregorich, Steven E. (2017). Convenient Access to Professional Interpreters in the Hospital Decreases Readmission Rates and Estimated Hospital Expenditures for Patients with Limited English Proficiency. *Medical Care*, 55:3, s. 199–206. <https://www.jstor.org/stable/26418316>
- Kaur, Roopwant & Mekled, Salwa. (2025). Enhancing Dental Care for Patients with Limited English Proficiency: Integrating Interpretation, Cultural Competency, and Artificial Intelligence. *Journal of Dental Education*, s. 1–5. <https://doi.org/10.1002/jdd.13942>
- Krystallidou, Demi. (2023). Interprofessional Education...Interpreter Education, in or and. Taking Stock and Moving Forward. I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. Milton: Taylor & Francis Group, s. 383–398. <https://doi.org/10.4324/9780429298202-27>
- Krystallidou, Demi, Van De Walle, Céline, Deveugele, Myriam, Dougali, Evangelia, Mertens, Fien, Truwant, Amélie, Van Praet, Ellen & Pype, Peter (2018). Training 'doctor-minded' interpreters and 'interpreter-minded' doctors. The benefits of collaborative practice in interpreter training. *Interpreting*, 20:1, s. 126–144. <https://doi.org/10.1075/intp.00005.kry>
- Ku, Leighton & Flores, Glenn. (2005). Pay Now Or Pay Later: Providing Interpreter Services In Health Care. *Health Affairs*, 24:2, s. 435–444. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.24.2.435>
- Kwan, Michelle, Jeemi, Zakia, Norman, Richard & Dantas, Jaya A. R. (2023). Professional Interpreter Services and the Impact on Hospital Care Outcomes: An Integrative Review of Literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20:6, 5165, s. 1–24. <https://doi.org/10.3390/ijerph20065165>
- Lemhagen, Gunnar. (2013). Berättelsen om Tolk- och översättarinstitutet. I: Lemhagen, Gunnar & Almqvist, Ingrid. *Tolk- och översättarinstitutet. En särskild inrättning 1986–2012*. Tolk- och översättarinstitutet, Stockholms universitet, s. 10–62.
- Lindberg, Inger & Sandwall, Karin. (2012). Samhälls- och undervisningsperspektiv på svenska som andraspråk för vuxna invandrare. I: *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Del 4. *Vetenskapsrådets rapportserie*, 5:2012.

- Lindholm, Mary, Hargraves, J. Lee, Ferguson, Warren J. & Reed, George. (2012). Professional Language Interpretation and Inpatient Length of Stay and Readmission Rates. *Journal of General Internal Medicine*, vol. 27, s. 1294–1299. <https://doi.org/10.1007/s11606-012-2041-5>
- Linell, Per. (1990). De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän. *Forskning om utbildning*, 17:4, s. 18–35.
- Lipsky, Michael. (1980/2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Löwenheim, Oded & Gazit, Orit. (2009). Power and Examination: A Critique of Citizenship Tests. *Security Dialogue*, 40:2, s. 145–167. <https://doi.org/10.1177/0967010609103074>
- Michaëlis, Camilla, Falby Lindell, Johanna, Hansen, Cæcilie, Krasnik, Allan, Reventlow, Susanne, Nørredam, Marie, Lutterodt, Melissa & Davidsen, Annette Sofie. (2024). Health-care encounters without interpreters: a qualitative study of the impact of user fees on interpretation in Danish health services. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 20:2024, s. 354–368. <https://doi.org/10.1108/IJMHS-12-2022-0126>
- Monteoliva-García, Eloísa. (2020). Interpreting or other forms of language support? Experiences and decision-making among response and community police officers in Scotland. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 12:1, s. 37–54. <https://doi.org/10.12807/ti.112201.2020.a03>
- Mossberg, Mari & Therrydotter, Marie. (2025). *Rapport om efterfrågan på tolkspråk i Sveriges offentliga sektor*. Språk- och litteraturcentrum. Lunds universitet.
- Morris, Darcy, Lambert, Kelly, Vellar, Lucia, Mastroianni, Fiorina, Krizanac, Josipa, Lago, Luise & Mullan, Judy. (2021). Factors associated with utilisation of health care interpreting services and the impact on length of stay and cost: A retrospective cohort analysis of audit data. *Health Promotion Journal of Australia*, 2021:32, s. 425–432. <https://doi.org/10.1002/hpja.373>
- Niska, Helge. (2007). From Helpers to Professionals. Training of Community Interpreters in Sweden”. I: Wadensjö, Cecilia, Englund Dimitrova, Birgitta & Nilsson, Anna-Lena (red.) *The Critical Link 4. Professionalisation of interpreting in the community*. Amsterdam: John Benjamins, s. 297–310. <https://doi.org/10.1075/btl.70.32nis>
- Nordanger, Marte, Carlsen, Cecilie H., & Bugge, Edit. (2024). Research on Simultaneous Second Language and Literacy Acquisition in Adults: A Scoping Review of the LESLLA Symposium Proceedings. *LESLLA Symposium Proceedings*, 19:1. <https://lesllasp.journals.publicknowledgeproject.org/index.php/lesllasp/article/view/7794/6946>
- Norström, Eva, Gustafsson, Kristina, & Fioretos, Ingrid. (2011). Interpreters in Sweden—A Tool for Equal Rights?. *Gamma: Journal of Theory and Criticism*, 19, s. 59–75. https://www.enl.auth.gr/gamma/gramma11/Norstrom_Gustafsson_Fioretos.pdf
- Norton Peirce, Bonny (1995). Social Identity, Investment, and Language Learning. *TESOL Quarterly*, 29:1, s. 9–31. <https://doi.org/10.2307/3587803>
- Orlando, Daniele & Mitja Gialuz. (2017). From academia to courtroom: Perception of and expectations from the legal translator’s role. *International Journal of Legal Discourse*, 2:2, s. 195–208. <https://doi.org/10.1515/ijld-2017-0011>
- Ortiz Cobo, Monica, Kralik, Roman & Bianco, Rosella. (2020). Refugees’ L2 learning: new perspectives on language motivation research. *XLinguae*, 13(4), s. 64–80. https://www.xlinguae.eu/files/XLinguae4_2020_5.pdf
- Ozolins, Uldis (2014). Descriptions of interpreting and their ethical consequences. *FITISPos International Journal*, 1:14, s. 23–41. <https://doi.org/10.37536/FITISPos-IJ.2014.1.0.9>
- Ozolins, Uldis. (2010). Factors that determine the provision of public service interpreting: comparative perspectives on government motivation and language service implementation. *The Journal of Specialized Translation*, 14, s. 194–215. https://jostrans.soap2.ch/issue14/art_ozolins.php
- Ozolins, Uldis. (2000). Communication needs and interpreting in multilingual settings: The international spectrum of response. I: Roberts, Roda P., Carr, Silvana E., Abraham, Diana & Dufour, Aideen (red.) *The Critical Link 2: Interpreters in the community*. John Benjamins Publishing Company, s. 21–34. <https://doi.org/10.1075/btl.31.04ozo>

- Persson, Josefine, Ferraz-Nunes, José & Karlberg, Ingvar. (2019). *Hälsoekonomi: begrepp och tillämpningar*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Pettitt, Nicole, Gonzalves, Lisa, Tarone, Elaine & Wall, Theresa. (2021). Adult L2 writers with emergent literacy: Writing development and pedagogical considerations. *Journal of Second Language Writing*, 51:2021, s. 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2021.100800>
- Plejert, Charlotta. (2023). Challenges and remedies for interpreter-mediated dementia assessments. I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *The Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. London: Routledge, s. 207–224. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780429298202>
- Pochon-Berger, Evelyne & Lenz, Peter. (2014). *Language requirements and language testing for immigration and integration purposes — A synthesis of academic literature*. Report of the Research Centre on Multilingualism. Fribourgs universitet, Schweiz. <https://folia.unifr.ch/unifr/documents/303814>
- Pokorn, Nike K. & Čibej, Jaka. (2018). Interpreting and linguistic inclusion – friends or foes? results from a field study. *Interpreting*, 24:2, s. 111–127. <https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406>
- Pöchlhacker, Franz & Liu, Min. (2024). Interpreting technologized: Distance and assistance. *Interpreting*, 26:2, s. 157–177. <https://doi.org/10.1075/intp.00112.poc>
- Remue, Lotte, Floor Verhaeghe, Ilse Derluyn & Katrijn Maryns. (2024). Conflicting Expectations of Interpreters' Roles in the Interaction between Guardians and Unaccompanied Minors. *British Journal of Social Work*, 2024:00, s. 1–19. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcae059>
- Rocca, Lorenzo, Hamnes Carlsen, Cecilie & Deygers, Bart (2020). *Linguistic Integration of Adult Migrants: Requirements and Learning Opportunities. Report on the 2018 Council of Europe and ALTE survey on language and knowledge of society policies for migrants*. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/linguistic-integration-of-adult-migrants-requirementsand-learning-opp/16809b93cb>
- Roter, Debra L., Gregorich, Steven E., Diamond, Lisa, Livaudais-Toman, Jennifer, Kaplan, Celia, Pathak, Sarita & Karliner, Leah. (2021). Loss of patient centeredness in interpreter-mediated primary care visits. *Patient Education Counselling*, 103:11, s. 2244–2251. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2020.07.028>
- Ryan, Stephen. (2017). Motivation. I: Byram, Michael & Hu, Adelheid (red.) *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. 2 uppl. London & N.Y.: Routledge, s. 485–492. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780203101513>
- Rydell, Maria. (2018). Being 'a competent language user' in a world of Others – Adult migrants' perceptions and constructions of communicative competence. *Linguistics and Education*, 45, s. 101–109. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2018.04.004>
- Rørdam Nielsen, Maj & Smith Jervelund, Signe. (2023). Impacts of an interpretation fee on immigrants' access to healthcare: Evidence from a Danish survey study among newly arrived immigrants. *Health Policy*, 136:2023, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2023.104893>
- SFS 1942:740. Rättegångsbalk.
- SFS 1974:152. Regeringsform (RF).
- SFS 1985:613. Förordning om auktorisation av tolkar och översättare.
- SFS 2008:567. Diskrimineringslag.
- SFS 2009:600. Språklag.
- SFS 2014:821. Patientlag.
- SFS 2017:30. Hälso- och sjukvårdslag.
- SFS 2017:725. Kommunallag.
- SFS 2017:900. Förvaltningslag.
- Skaaden, Hanne. (2017). *Den tvåpartiska tolken. Lärobok i tolkning*. Nacka: Sköna konstner.
- Skaaden, Hanne. (2019). Invisible or invincible? Professional integrity, ethics, and voice in public service interpreting. *Perspectives*, 27:5, s. 704–717. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2018.1536725>

- Skaaden, Hanne. (2023). 'Interpreter's Mistake'. Why should other professions care about the professionalization of interpreters? I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. Milton: Taylor & Francis Group, s. 261–276. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780429298202>
- Squire, Allison, Miner, Sarah, Liang, Eva, Lor, Maichou, Ma, Chenjuan & Witkoski Stimpfel, Amy. (2019). How language barriers influence provider workload for home health care professionals: A secondary analysis of interview data. *International Journal of Nursing Studies*, 99:2019, s. 1–8. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2019.103394>
- Strik, Tineke, Böcker, Anita, Luiten, Maaïke & Van Oers, Ricky. (2010). Synthesis Report Integration and Naturalisation Tests: The New Way to European Citizenship. *Nijmegen Migration Law Working Papers Series*. Radboud: Radboud University. <https://hdl.handle.net/2066/93542>
- Søndergaard, Hans Peter & Theorell, Töres. (2004). Language Acquisition in Relation to Cumulative Posttraumatic Stress Disorder Symptom Load over Time in a Sample of Resettled Refugees. *Psychotherapy & Psychosomatics*, 2004:73, s. 320–323. <https://doi.org/10.1159/000078849>
- Tarone Elaine. (2010). Second language acquisition by low-literate learners: An under-studied population. *Language Teaching*, 43:1, s. 75–83. <https://doi.org/10.1017/S0261444809005734>
- Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige. (2022). <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf> [2025-06-20]
- Tiseliuss, Elisabet. (2025). "The Cost of the Right to an Interpreter is Exclusion": Discursive Discrimination as Barriers to Collaboration with Interpreters. I: Iliescu-Gheorghiu, Catalina (red.) *Translation and Discourse as (Non) Discrimination*. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, s. 142–157.
- Tiseliuss, Elisabet. (2022). Swedish interpreter professions – How legislation and public institutions contribute to creation and disruption of work, remuneration and education. *The Translator*, 28:2, s. 178–195. <https://doi.org/10.1080/13556509.2022.2104664>
- Tiseliuss, Elisabet & Bani-Shoraka, Helena. (2025). På olika platser i professionaliseringsprocessen: En beskrivning av tre tolkprofessioner och deras väg mot professionalisering. I *Nordisk tidskrift för översettelses- og tolkeforskning (NTOT)*, 1:1, s. 3–16. <https://doi.org/10.5324/ntot.v1i1.6328>
- Van De Mierop, Dorien, Cox, Antoon & Kerremans, Koen. (2023). Public service interpreting in social care. I: Gavioli, Laura & Wadensjö, Cecilia (red.) *The Routledge Handbook of Public Service Interpreting*. London: Routledge, s. 225–241. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.4324/9780429298202>
- Vanderwielen, Lynn M., Enurah, Alexander S., Rho, Helen Y., Nagarkatti-Gude, David R., Michelsen-King, Patricia, Crossman, Steven H. & Vanderbilt, Allison A. (2014). Medical Interpreters: Improvements to Address Access, Equity, and Quality of Care for Limited-English-Proficient Patients. *Academic Medicine*, 89:10, s. 1324–1327. https://journals.lww.com/academicmedicine/fulltext/2014/10000/medical_interpreters_improvements_to_address.11.aspx
- Vassar, Matt & Holzmann, Matthew. (2013). The retrospective chart review: important methodological considerations. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*, 10:12, s. 1–7. <http://dx.doi.org/10.3352/jeehp.2013.10.121>
- Wadensjö, Cecilia. (1998). *Interpreting as Interaction*. London: Longman.
- Wadensjö, Cecilia. (2007). Interpreting professions, professionalisation, and professionalism. I: *Critical Link 4: Professionalisation of interpreting in the community. Selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings*, Stockholm, Sverige 20–23 maj 2004, s. 1–8.
- Wadensjö, Cecilia. (2015). Interpreter-mediated interaction. I: Verschueren, Jef & Östman, Jan-Ola (red.) *Handbook of Pragmatics Online*. [IPrA Research Center] Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/hop.19.int14>
- Wadensjö, Cecilia. (2018). *Kontakt genom tolk*. Stockholm: Dialogos.
- Wadensjö, Cecilia, Rehnberg, Hanna Sofia & Nikolaidou, Zoe. (2021). *Tolkfunktionen i asylprocessen*. Delmi, Kunskapsöversikt 2021:4.
- Westlake, David & Rebecca Jones. (2018). Breaking Down Language Barriers: A Practice-Near Study of Social Work Using Interpreters. *The British Journal of Social Work*, 48:5, s. 1388–1408. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx073>

- WHO [World Health Organization]. (2003). *Making choices in health: WHO guide to cost-effectiveness analysis*. Geneva: World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/42699> [2025-12-05]
- WHO [World Health Organization]. (2010). *Framework for action on interprofessional education and collaborative practice*. Geneva: World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/framework-for-action-on-interprofessional-education-collaborative-practice>
- Xu, Han. (2021). Interprofessional relations in interpreted lawyer-client interviews. An Australian case study. *Perspectives*, 29:4, s. 608–624. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2020.1769150>

Utredningar

Dir. 2025:16. *En översyn av vissa tolkfrågor*

Ds U 1982:10. *Reformerad tolkutbildning*.

Kammarkollegiet. (2017a). *Fler auktoriserade tolkar – vägen dit*. Kammarkollegiet. [https://www.kammarkollegiet.se/download/18.1abda2991677d325932f52a/1551777025426/Fler auktoriserade tolkar - vägen dit Kammarkollegiet \(2017\).pdf](https://www.kammarkollegiet.se/download/18.1abda2991677d325932f52a/1551777025426/Fler+auktoriserade+tolkar+-+vagen+dit+Kammarkollegiet+(2017).pdf)

Kammarkollegiet. (2017b). *Tolkanvändningen i staten. Så skapar bristande kvalitetskrav brist på auktoriserade tolkar*. Kammarkollegiet. [https://www.kammarkollegiet.se/download/18.2227a0ae1689511f5683afde/1551777025509/Tolkanvändning i staten. Så skapar bristande kvalitetskrav brist på auktoriserade tolkar Kammarkollegiet \(2017\).pdf](https://www.kammarkollegiet.se/download/18.2227a0ae1689511f5683afde/1551777025509/Tolkanv%C3%A4ndning+i+staten.+S%C3%A5+skapar+bristande+kvalitetskrav+brist+p%C3%A5+auktoriserade+tolkar+Kammarkollegiet+(2017).pdf)

Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). *Samhällets behov av kontakttolkar*. Myndigheten för yrkeshögskolan.

SOU 1972:83. *Invandrarutredningen 2. Tolkservice, Nordisk språkkonvention*.

SOU 2005:37. *Tolkutbildning – nya former för nya krav*.

SOU 2018:83. *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*.

Språkföretagen Almega. (2019). *Tolkutredningen*. Språkföretagen Almega. https://www.almega.se/app/uploads/2019/05/sprakforetagen_tolkutredningen-2019.pdf

Statskontoret. (2015). *Sju förslag för effektivare användning av tolkar i domstol*. Statskontoret.

Universitets- och högskoleämbetet. (1977). *Högre tolkutbildning. Slutrapport från UHÄ:s tolkutredning*. Universitets- och högskoleämbetet.

Debattartiklar

- Alfvén, Tobias, Castor, Anders, Ludvigsson, Jonas, Rydgren Stale, Sofia & Lindholm, Christofer. (2024). Tolkavgifter inom vården kan hota patientsäkerheten. *Dagens Medicin*, 2024-02-12.
- Blohm, Lisa. (2022). Idén om att patienter ska betala vårdtolk bör hamna i soporna. *Dagens Medicin*, 2022-10-19.
- Blohm, Lisa. (2024). Domstol bromsar straffavgift för missat vårdbesök med tolk. *Dagens Medicin*, 2024-12-20.
- Broberg, Charlotte & Rådén, Lars. (2022). Vården måste ständigt göra prioriteringar. *Dagens Medicin*, 2022-12-21.
- Carpman, Annika. (2022). M vill ta betalt för tolkar i Stockholms sjukvård. *Dagens Medicin*, 2022-11-21.
- Chinchilla Ekberg, Johanna. (2024). Tolkavgift i sjukvården riskerar bli en förlustaffär för samhället. *Barometern.se*, 2024-02-17.
- Dahnberg, Magnus. (2024). Missförstånd kostar vården mer än prislappen på en tolk. *Dagens Nyheter*, 2024-09-28.
- Eriksson, William. (2024). Regions beslut om tolkavgift i vården olagligt. *Dagens Juridik*, 2024-10-18.
- Eriksson, William. (2024). Trots anmälan – DO utreder inte tolkavgifter i vården. *Dagens Juridik*, 2024-04-03.
- Forsell, Minna. (2019). Indragen rätt till tolk försämrar välfärden för alla. *Dagens Sambälle*, 2019-12-19.
- Gustafsson, Kristina, Åberg, Linnea & Norström, Eva. (2025). Klargör hur begränsad tolkrätt påverkar välfärdsarbetare. *Dagens Sambälle*, 2025-04-10.
- Hansson, Tove & Hansson, Anders. (2024). Läkare tar strid mot tolkavgifter inom vården: ”De bryr sig inte om vår arbetssituation”. *Dagens Nyheter*, 2024-03-27.
- Ismail, Bawar. (2024). Rätten till tolk har gått överstyr i Sverige. *Göteborgsposten*, 2024-03-24.
- Josephson, Alice. (2024). Så mycket betalar regionerna för tolkar i vården. *Dagens Sambälle*, 2024-03-13.
- Josephson, Alice. (2024). Klart med tolkavgifter i Region Blekinge. *Dagens Sambälle*, 2024-02-14.
- Karlsson, Anna-Malin. (2018). Dags att uppmärksamma den akuta tolkkrisen. *Svenska Dagbladet*, 2018-12-29.
- Karlsson, Anna-Malin. (2019). Vård utan tolk kan bli dyrt i längden. *Svenska Dagbladet*, 2019-11-20.
- Kirchberg, Martin, Karlsson, Bo, Gustafsson, Petra, Zaar, Claus & Erlandsson, Michael. (2024). Inför avgift för språktolk! *Barometern.se*, 2024-02-07.
- Kleja, Monica. (2022). Regeringen bör ta ansvar för patientskador om tolkar dras in. *Dagens Medicin*, 2022-11-15.
- Ljunggren, Petter. (2024). Så mycket kostar tolkarna vården. *Kvartal*, 2024-03-13.
- Lorne, Christine. (2022). Rätten till tolk är och ska förbli en självklarhet. *Dagens Medicin*, 2022-12-20.
- Ludvigsson, Jonas, Jarrick, Simon, Svensson, Magnus & Sandlund, Nisse. (2023). Tolkstöd livsviktigt i vården. *Nerikes Allebanda*, 2023-12-03.
- Malmqvist, Josefin. (2022). Begränsning av rätten till tolk. *Motion till riksdagen 2022/23:1407*.
- Mattisson, Christina & Ny, Kevin. (2024). Vi vägrar tolkavgifter i sjukvården. *Sydöstran*, 2024-02-12.
- Mellgren, Fredrik. (2023). M och SD i Stockholm 500 kr för tolk i vården. *Svenska Dagbladet*, 2023-02-12.
- Pramsten, Sara. (2024). Tolkavgift i Blekinge anmäls till DO. *Dagens Sambälle*, 2024-02-28.
- Sarwari, Aghmall & Isacson, Magnus. (2024). Har vi råd att införa tolkavgifter i vården? *Dagens Medicin*, 2024-02-06.
- Sarwari, Aghmall, Ytterbrink Nordenskiöld, Klas, Isacson, Magnus, Andersson, Christer & Alfvén, Tobias. (2022). Tolkrestriktioner leder till ökad sjuklighet. *Dagens Medicin*, 2022-11-21.
- Schröder, Emil. (2023). Vårdprofessioner visar enad front mot förslag i Tidöavtalet. *Dagens Medicin*, 2023-04-18.
- Svenberg, Josef. (2024). Domstol stoppar Blekinges tolkavgifter. *Dagens Medicin*, 2024-10-28.
- Svenberg, Josef. (2024). Läkaresällskapet om Blekinges tolkavgifter: ”Signalpolitik”. *Dagens Medicin*, 2024-02-15.

- Svenberg, Josef. (2024). 190 läkare i protestbrev mot tolkavgifter: ”Hot mot liv och hälsa”. *Dagens Medicin*, 2024-02-13.
- Söder, Sven-Eric. (2024). Tolkavgifter i sjukvården strider mot medicinsk-etiska principer. *Statens Medicinska Råd (SMER)*, 2024-05-03.
- Tenland Nurhadi, Björn, Ahlin, Sophia & Lind Deborah. (2024). Missuppfattning om tolkavgifterna. *Sydöstran*, 2024-02-13.
- Tribo, Gilbert. (2023). Avgifter för tolkar i vården är en lagfråga. *Dagens Medicin*, 2023-04-28.
- Vårstrand, Alex. (2024). Rätt att införa tolkavgift i vården. *Göteborgsposten*, 2024-04-01.

Ordförklaringar

ad hoc-tolkning: *tolkning utförd av lekmannatolkare som saknar tolkutbildning*

Ad hoc-tolkning kan till exempel utföras av vänner, anhöriga eller flerspråkig personal.

auktoriserad tolk: *tolk som klarat Kammarkollegiets kunskapsprov och erhållit bevis om tolkautorisation*

Auktoriserad tolk är en skyddad yrkestitel.

enskild: *person som företräder sig själv och sina personliga intressen*

Uttrycket enskild används i institutionella sammanhang i förhållande till myndighetsrepresentant eller offentliganställd.

dialogtolkning: *tolkning som sker i ett samtal, där deltagarna talar en i taget och tolken tar ordet efter varje replik för att återge det som sagts på det andra språket*

distanstolkning: *tolkning i realtid där tolken och talarna befinner sig på olika fysiska platser*
Distanstolkningen genomförs exempelvis via telefon eller länk.

institutionellt samtal: *samtal mellan minst en enskild och minst en deltagare som representerar offentlig verksamhet och agerar utifrån ett professionellt uppdrag*

Den eller de enskilda har ofta ett praktiskt och personligt mål med mötet.

maskintolkning: *tolkning som genomförs med hjälp av teknik*

Maskintolkning är motsatsen till mänsklig tolkning, det vill säga tolkning utförd av människor.
Synonym: teknikgenererad tolkning.

rättstolk: *auktoriserad tolk som klarat Kammarkollegiets kunskapsprov i rättstolkning och erhållit bevis om speciell kompetens som rättstolk*

Rättstolk är en skyddad yrkestitel.

sjukvårdstolk: *auktoriserad tolk som klarat Kammarkollegiets kunskapsprov i sjukvårdstolkning och erhållit bevis om speciell kompetens som sjukvårdstolk*

Sjukvårdstolk är en skyddad yrkestitel.

teknikgenererad tolkning: *tolkning som genomförs med hjälp av teknik*

Motsatsen till mänsklig tolkning, det vill säga tolkning utförd av människor.

Synonym: maskintolkning.

teknikstödd tolkning: *tolkning som genomförs med stöd av tekniska hjälpmedel*

Teknikstödd tolkning kan dels vara att använda tekniska verktyg i samband med förberedelserna inför ett tolkuppdrag, till exempel extrahering av termer ur förberedelsematerial, dels att använda tekniska verktyg som stöd under pågående tolkning, till exempel maskinöversättning eller visuellt stöd.

tolkmedierade samtal: *samtal som genomförs med hjälp av tolk*

tolkning i offentlig sektor

När man talar om tolkning i offentlig sektor avser man ofta den språktjänst som beställs av offentliganställda för att kunna kommunicera med enskilda som de inte delar språk med.

Offentligt finansierad tolkning: villkor, debatt, forskning

Hur ser villkoren ut för offentligt finansierad tolkning i Sverige idag? Enligt språklagen ska det allmänna både värna svenskan och säkerställa att alla ges tillgång till språk. Mot den bakgrunden kan offentligt finansierad tolkning ses som en grundläggande förutsättning, inte minst för rätts- och patientsäkerheten. Samtidigt har rätten till avgiftsfri tolkning under senare år blivit föremål för politisk debatt, där frågor om kostnader, integration och ansvar ställs mot principer om jämlikhet och tillgänglighet.

Denna rapport ger en samlad och fördjupad genomgång av den offentligt finansierade tolkningen i Sverige. Med utgångspunkt i lagstiftning, forskning och aktuell samhällsdebatt analyseras tolkservice som institutionell praktik, profession och demo-

kratisk resurs. Rapporten belyser villkoren för tolkar och offentliganställda, diskuterar tolkningens samhällsekonomiska kostnader och vinster och granskar antaganden om sambandet mellan tolkanvändning, språkinläring och integration. Erfarenheter från Danmark används för att nyansera diskussionen om tolkavgifter och deras konsekvenser.

Rapporten är skriven av Helena Bani-Shoraka, docent i översättningsvetenskap vid Stockholms universitet, och vänder sig till beslutsfattare, utredare, yrkesverksamma inom offentlig sektor, tolkar, forskare och andra som söker ett kunskapsbaserat underlag i en politiskt och etiskt komplex fråga.